

1938 május 20.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

T A N Ü G Y I F O L Y Ó I R A T

Kiadóhivatal: Szeged, Kálvária-u. 5. Szerkesztőség: Madách-u. 17.

A kettős magyar szentév

Mire e sorok napvilágot látnak s eljutnak szerte ez országban a magyar tanító asztalára, nemcsak a várva-várt tavasz bontotta ki már pompás, ezerszínű virágait, érlelte bimbóvá fakadó rügyeit, de teljes virágzáshoz érkezett az az egész országot magával sodró, lázas lelkesedéssel izguló Magyarország is, amely kitarja kapuit, egyuttal lelkét is felkinálja mindazon idegeneknek, akik a mi kettős nagy ünnepünkön velünk kívánnak lenni s meg akarnak telni az Ur Jézus szellemével, s a szentistváni gondolat évszázadokat formáló erejével.

Mind a két ünnep egész értelmünket, érzésünket, akaratunkat kívánta s foglalta le magának. Az első, amely május utolsó hetében történik hazánk fővárosában, a Királyok Királyának diadalmas bevonulása, **emberebb embert** kíván minden magyarból. Embert, aki nem felejtí el földi küldetése célját s tudatában van annak, hogy az a leggazdagabb ember, aki Istentől valónak vallja magát, az Isten tulajdonának tudja magát s Hozzá törekszik. Emberebb embert, aki családi életében, hivatása teljesítése közben, társadalmi életében mindig egy cél felé törekszik. Cél felé, amely e szavakban nyilvánul meg: „**En vagyok az ut, az igazság, az élet!**“ Az emberebb emberré válás azt jelenti tehát, hogy utunk a Krisztusé, igazságunk és életünk is feléje törekszik.

De ugyanígy egész mivoltunkat kívánja lefoglalni a másik ünnepi megnyilatkozás is, amikor első szent királyunk halálának évfordulóján ország-világ előtt kell megmutatnunk magunkat: **magyarabb magyarságunkat!** Hogy méltók akarunk lenni mi is államalapító nagy királyunk hitéhez, célkitűzéséhez, államához, alkotmányához.

E kettős szent év nagy erőforrás számunkra: megerősít hűtünkben s magyarságunkban!

S volt-e valaha nagyobb szükség mindezekre, mint éppen ma, amikor körülöttünk irtózatos vihar rázza a világot s a benne tévelygő emberiséget.

Kösznőtjük alázatos fiui hódolattal a Királyok Királyát!

Köszöntjük államalapító szent Királyunkat s visszasírva alkotását, egész hitünkkel és lelkünkkel magunkénak valljuk őt s kérjük hódoló szeretettel, vezessen minket az átoktörés, a fel-emelkedés, boldogulás, a jobb magyar élet és feltámadás útjára!

A magyar állam alapvetője

A magyar honfoglalás ezredik évfordulójának ünnepe után negyvenkét évvel újra nagy ünnepet ül Magyarország. Előbb Árpád, a honfoglaló, honszerző magyar fejedelem nagyszerű alkotásának évezredes fordulójánál állt meg a nemzet, hogy visszaemlékezve a multa, kegyelettel s hálatelt szívvvel emlékezzék földfoglaló első nagy uralkodójára, most pedig ivadékanak, Szent Istvánnak halála kilencszázados évfordulóján ünnepel a nemzet, hogy adózzon nagy királya emlékének, s a hála szavaival fejezze ki a nagy uralkodóhoz méltón érzéseit, tiszteletteljes megemlékezését. Árpád a magyar állami lét anyagi feltételeit, ivadéka, Szent István pedig annak erkölcsi alapjait rakta le úgy, hogy ezen alapokon „megfogyva bár, de törve nem“ évezredek viharainak is ellent tudjon állni.

Szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján nemcsak Magyarország, hanem az egész katolikus világ hódolni fog a nagy király emlékének. De amikor Szent István király szelleme reánk hívja fel az egész világ figelmét, vajjon tudjuk-e magunk, ki volt valójában a mi első királyunk, akinek ünneplésére készülődünk?

A vallásos hit kegyelelte a szentek glóriájával övezte alakját, a monda emberi mértéket meghaladó tulajdonságokkal ruházta fel személvét. Ami megmaradt belőle, Jobbját, amely valaha a kardot forgatta s alapokat épített a magyar nemzetállamnak, évszázados ereklüként hódoló körmenetben hordozzuk körül nevének ünnepén s feléje fordul ilvenkor az egész ország tekintete. Mégis, mintha az a nagy tisztelet, amelyet az Egyház ítuttatott számára, elmosódott volna valamennyire az idők folyamán s ködszerűvé tette alakját.

Am ha túl a kegyeletes megemlékezés ünnepi külsőségein, magát a történelmi alakot s benne az élő embert keressük, akkor is a legnagyobbak egyike jelenik meg előttünk. Ez a történelmi Szent István nemcsak egyházának volt glóriás szentje, hanem egyúttal igazi államférfiu, élesszemű felismerője a megváltozott erőviszonyoknak és megteremtője az új viszonyok közé került magyar nemzetállam épületének. Kemény, erőskezü, vasakaratu, de céltudatos és bölcs király, aki elsőnek vitt bele az

államéletbe olyan modern elgondolásokat, amelyek a magyarságot felvértezték az elkövetkezendő megpróbáltatásokra és veszedelmekre, megóvták az elporlástól és elhárították felőle a történelem szinpadán előtte és utána megjelent keleti fajrokonai sorsát: a teljes pusztulást. Ezért felmérhetetlen Szent István még a történelmi kritika legszigorubb mértékével mérve is, ezért látjuk benne megtestesülve a magyar nemzetállam gondolatát. Árpád apánk honfoglaló volt, Szent István államépítő.

Ha a történelem távolába nézünk, nem szabad abba a hibába esnünk, hogy régmúlt korok alakjait a magunk korának szemüvegén át tekintsük, Középkori embereket, akik koruk gondolatvilágában éltek és cselekedtek, nem szabad a huszadik század gondolatain és érzésein át megítélni. Alakjukat, nagyságukat csak akkor láthatjuk tisztán, igazi mivoltukban, ha visszaállítjuk őket a saját korukba, mert igazi mértéküket az a viszony mutatja, melyben tulajdon kortársaikhoz állottak. E viszony szempontjából Szent István király a legmodernebb, szinte forradalmi gondolkozásu uralkodó-egyénség volt. Amit ő cselekedett, amit a még alig egy százados pogány Magyarországból csinált, amit örökül hagyott késő utódaira, a maga korában kétségtelenül a modernség szellemét képviselte úgy az államéletben, mint egyháziban, hadseregszervezetben és közigazgatásban egyaránt. Az őserdők sűrűjében, csobogó vizek forrásánál áldozó pogány sámánok romantikájának, a tiszai pázsitokon és a somogyi tölgyerdők tisztásain összegyülekező dacos magyarok túráni kesergésének szét kellett foszlania az erősebb és céltudatosabb akarat, a biztatóbb jövő ígérete előtt.

Intelmeit olvasva, amelyeket fiához, Szent Imréhez intézett, ma is meglep a gondolatok üde frissisége. Mintha csak ma íródott volna, úgy tűnik elénk. Vagy nem a mára is aktuálisak intelmei, amikor azt mondja: akit a sors az ország élére állított, ne tegyen fontos kérdésekben addig lépéseket, amíg bölcsőbb alattvalóinak tanácsát meg nem hallgatta. Akik vedői az országnak, azokat a király testvéreinek tekintse, ne pedig szolgálknak. Aki uralkodik, gyakorolja az igazságot, de azt az igazságot mindig könyörülettel mérsékelje. Szent Istvánnál még azt a sokat vitatott és annyiszor meg nem értett intelmet is megértjük, hogy a király fogadja szívesen az idegeneket, mert az egy nyelvű és egyerkölcsű ország gyenge és erőtlén. Nem volna okos e szavakat úgy felfogni, mintha államépítő királyunk akarta volna megbontani tulajdon országának egységét. Ez csak szívesen látását jelentette azoknak, akik nyugatról és délről új gondolatokat, új gazdasági elveket, szélesebbkörű tudást hoztak magukkal és a magyarságot belekapcsolták a nyugati Európa kulturális közösségébe.

Az a Szent István, aki ezeket az intelmeket intézte fiához és vele együtt egész népéhez s aki aggódó gonddal igyekezett

művének viharálló voltát biztosítani, megbecsülte a vendégembereket és vendég gondolatokat. De nem hódolt be mindennek, ami nyugatról jött s a Koppány és gyulás magyaroknál egy szemernyivel sem kisebb keménységgel védelmezte meg alkotásának magyarságát és függetlenségét a Duna mentén kelet felé nyomuló törekvésekkel szemben.

Szent István nemcsak első király a volt az országnak, hanem történelmi mérték szerint is első igazán nagy megtestesítője a haladó és haladni akaró, de külön lelkiségét és külön államiságát mindig megőrizni akaró magyarság gondolatának. Szent István király lelke lüktet a magyar történelemben mindannyiszor, valahányszor a haladás szelleme legyőzte a maradiságot és tétlenség erőit és az ő szent Jobbjá az, amely előre igazítja a történelem óramutatóját, valahányszor végzetes vakhit meg akaró állítani az idők járását felettünk. De Szent István király szelleme áll őt mindig felettünk akkor is, amikor a határokon túlról modernség címén olyan gondolatokat akarnak becsempészni hozzánk, amelyek államának jövőjére veszedelmesek, nemzetének lelkére pedig idegenek.

Ki volt nekünk Szent István, mutatja az, hogy ninesen egyetlen magyar király sem, kít annyiszor emlegettek volna őseink jó és balsorsukban, mint Őt e régi énekkel:

Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga,
Ki voltál valaha népünknek istápjja?
Hol vagy István király,
Téged magyar kíván!...

Szentek veszik körül már életében, fia és unokaöccse, Szent Henrik és Szent László, később buzgó Árpád király-leányok követik őt a krisztusi szentségben, Szent Erzsébet, Szent Kinga, Boldog Jolánta, másik Szent Erzsébet, Boldog Margit s az utolsó Árpád király leánya, Erzsébet. Szinte példátlan természetföltölti fényesség a honalapító magyar uralkodóházban. Utódait is „szent királyok“ néven emlegetik a magyar írások késő századokon át. S amikor „letört Szent István törzsének arany ágaskája“, mintha minden Árpád király az Ő véréből származott volna, még III. Endre halála után is Szent István véréből kerestek női ágon örökösöket a magyar királyi trónra. És ma is Jobbját áldjuk jótékonyágáért, Koronáját őrizzük, ennek nevében osztnak igazságot a magyar bíróságok és Szent István országának határait sirjuk, követeljük vissza töröktől és Trinanentól egyformán.

Magyar címer

Szép volt, kemény acélpajzs volt,
 Millió magyar ököl védte;
 Ezer évnek halálos harcain
 Millió magyar meghalt érte.

A balmezőben négy ezüst folyó;
 Duna, Tisza, Dráva, Száva;
 A jobbmezőben hármasszent halom:
 Tátra, Fáttra, Mátra.

Hármasszent halomban a kettőskereszt,
 Mely éggel halmot, folyót összetart,
 Mellyel e drága véráztatta földhöz
 Odaszegezte Szent István a magyart.

A pajzs fölött szent magyar korona:
 Tartották gyengéd angyali kezek.
 Csillag volt, mely viharban, vészben
 Minden nyomorból, bajból kivezet...

Ki ütötte le a szent koronát,
 Drága gyöngyét a magyar címernek?
 Ki tépte ki a hármasszent halomból
 A kettőskeresztet?!

Ki üzte el az ég követjeit,
 Hogy a címet ne védje senki többé?
 Ki dobta oda a szent hazát
 A pokolbeli ördögöknek?!

Hogy lehullott a szent korona
 S erős angyal nem állt őrt a vártán:
 Magyar hősök akasztott teste mellett
 Kacagott a Sátán.

Azután öklét a címerbe vágta,
 — A kettőskereszt nem védte azt, —
 Arra a hármasszent halom csak lehullott,
 S a négy ezüsthályából kettő maradt...

S ott hevert a szent címer összezúzva,
 Leköpvé, összerugva, meggyalázva
 A szemétdombon, hogy gyalázatát
 Egész világ kárörvendve lássa...

Aldott, aki lehajlott érte,
 Letörölte róla a szennyet,
 S visszatüzte a hármás halomba
 Szent lándzsáját a kettős keresztnek.

Ezerszer áldott, ha újra rajta lesz
 A négy folyó és hármás szent halom
 S a szent korona fénye ragyog,
 Két szárnyas angyalon.

A balmezőben négy ezüst folyó,
 Duna, Tisza, Dráva, Száva,
 A jobbmezőben hármás szent halom,
 Tátra, Fátka, Mátra.

Hármás halomban kettős kereszt,
 Mely éggel halmot, folyót összetart,
 Mellyel e drága véráztatta földhöz
 Odaszegezte Szent István a magyart.

A pajzs fölött szent magyar korona:
 Tartják újra erős angyal-kezek;
 Csillag lesz, mely viharban, vészben
 Új ezredév felé vezet.

Szép lesz, kemény pajzs újra a cimér:
 A magyar életét adja érte oda...
 — De összezuzni, meggyalázni
 Nem engedi — soha!

Mentes Mihály.

Az évváró vizsgálatok

Az állami iskolák részére kiadott Tanterv már évekkal ezelőtt hangsúlyozta: az évváró vizsgálatok célja az, hogy a tanulóifjúság szokják a nyilvánosság előtt való megjelenéshez, másrészt, hogy a közönség lássa az iskola — illetve az **iskolai munka** eredményét. E szempontból bizonyos pedagógiai következtetéseket is kíván: így megállapítja, hogy az évváró vizsgálatnak semmi köze nincs az osztályozáshoz; **elejétől végig derült, kedves és lélekemelő ünnepély** jellegű legyen; adjon képet a szülőknek az iskolában uralkodó rendről, fegyelemről; gyönyörködtessen a gyermekek készségeinek, ügyességeinek bemutatásával, de a gyermekek tanultságát és értelmi fejlettségét is mutassa be. Óva int attól, hogy az évváró vizsgálat pusztá parádé, üres mutatvány legyen, de attól is, hogy az évvégi tanítást teljesen a mutatós évvégi vizsgálat szempontjába állítsuk s azt mechanikus elmondatással gyakoroljuk be. Mindamellet gondosan elő kell készíteni a tanulókat erre a vizsgálatra, — írja a Tanterv —, hogy a bemutatott kép hű is, tetsző is legyen. Ne legyenesse a vizsgálat sem a szülők, sem a tanulók hiúságát, ünnep legyen, de az igazság ünnepe.

A katolikus népiskolák számára kiadott Tanterv még jobban kiemeli az évváróvizsgálat ünnep jellegét, amikor ezt mondja: „Az iskolának legszebb ünnepe, amely legmélyebb nyomokat hagy maga után a gyermekek és a szülők lelkében egyaránt.” Van valami magyarázata — mondja tovább a Tanterv — annak az erősen kifogásolt eljárásnak, hogy némelyik tanító egész évét át a vizsgára készíti elő tanítványait, hiszen minden embernek úgy kell élnie a maga munkás életét, hogy sohasem feledkezzék meg a végén bekövetkező számonkérésről. Igaz, hogy ennél a számonkérésnél nem lehet majd megtéveszteni a Bíró semmiféle szemkápráztató előkészületekkel vagy műveletekkel.

Nem baj, ha a tanító tanítványaival együtt egész éven át számítt arra, hogy a végén bekövetkezik az aratás, a gyűjtés, de arra is gondoljon, hogy a termés valóban Isten áldása legyen, örömet szerezzen a gyermekeknek is, a szülőknek, neki magának is — a jól végzett munka örömét.

Ezek után elmondhatjuk, hogy szakítani kell végre azzal az áldatlan állapottal, amely két-, olykor ennél is több órán át „végigkinozza” a gyermekeket és szülőket az illető osztály tananyagán. Hiszen ez a két órás megfeszített figyelmet kívánó munka erősen próbára teszi nemcsak a gyermekek, hanem a hallgatóság erejét — sőt türelmét is. De éppen így el kell hagyni azt a szokást is, hogy az osztály minden tanulója szerepeljen valami költemény elmondásával, mivel ez is megnyújtja és unottá teszi ezt a lélekemelőnek ígérkező ünnepélyt.

Általában elv legyen az, hogy ha ünnepély az évvizsgálat, akkor semmi körülmények között sem szabad tovább tartania egy óránál. Mennyi mindent be lehet mutatni ez idő alatt. Csak egy példát vegyünk. A negyedik osztályban kitesszük Magyarország hegy- és vízrajzi térképét. Ennek jegyében folyik le az évvizgáló vizsgálat. Kezdjük a magyar Hiszekeggyel, rátérünk a térképről leolvasható veszteségeinkre. (Mit veszítettünk?) Hogyan veszítettük el hazánk területének ezt a nagy részét? (Történelem.) Mi hazánk? (Alkotmányos királyság.) Ezzel már alkotmánytani kérdésre tértünk át. Mennyi magyar testvérünket szakitottak el a csehek stb. (Számolás.) Mekkora területet szakitottak el tőlünk az oláhok? (Méréstan = négyzetkilométer.) Milyen folyónk maradt meg? (Pl. a Tisza.) Mit csináltak vele? Miért volt ügyetlen e folyónak három felé való darabolása? Honnan ered? Mi van a Felvidéken? (Erdőség, hegyek. Miket rejtenek magukban a hegyek stb.) Milyen éneket tudunk a szétdarabolt Tiszáról? (Szőke Tisza...) (Ének.) Kik kapták a déli részét? Kik élnek azon a vidéken? Mivel foglalkoznak? (A térkép színeinek magyarázata.) Mivel foglalkoznak a felvidéken s mivel a síkságon? Mit csináltak egymás fölösleges terményeivel? Miért volt hasznos mindenkire a kicserélés? Kicserélhetik-e most is egymás terményeit hazánk e részének lakói? Ahol sok erdő van, mennyi eső esik ott? (Éghajlat.) Milyen a mi vidékünk éghajlata? Milyen növényvilága van szülőföldünknek? (Természeti és gazdasági ismeretek.) Hogyan művelik vidékünkön a gabonát? Tanultunk egy költeményt a magyar ember munkájáról. (Költemény elmondás.) Mit olvastunk a haladó földmivesről? (Olvasmánytartalom elmondása.) Hová kerül a gazdától a buza? Énekeljünk a buzáról (A Tisza, a Duna zavarodik...) Milyen munkát végez a molnár? (Iparos.) És a földmives? (Mezőgazdálkodás.) Hazánk mely részén foglalkoznak földműveléssel? Milyen települések vannak a mezőgazdasági vidékeken? Miben különbözik a falu a várostól? Hogyan cserélik ki egymás termékeit a falu és a város? Miért mondjuk azt, hogy a város és falu egymásra vannak utalva? Hogyan juthatunk el szülővárosunkból (lakóhelyünkről) hazánk fővárosába? Sorold el, milyen városokat érint vonatunk? Mit tudsz e városokról? (Történelem.) Hányszor nagyobb vármegyénk székvárosa, mint lakóhelyünk? Számítsd ki! (Számolás.) Írd a táblára: A mi vármegyénk székhelye Székesfehérvár. Milyen szó ez: Székesfehérvár? (Nyelvi magyarázat.) Milyen betűvel kezdjük a tulajdonfőnevet? (Helvesírás és nyelvi magyarázat.) Milyen főnév van még e mondatban? Milyen írásjelek lehetnek a mondat végén? Miről nevezetes e város? Kinek volt székhelye? Miért nevezik Székesfehérvárnak? Milyen ünnepségek lesznek ezidén e városban? Miért ünnepeljük Szent Istvánt? (Történelem.) Ki volt Szent István? Milyen évfordulóját ünnepeljük ebben az évben? Milyen más nagy királyokat is-

merünk még? Melyik város jut eszedbe, ha Szent Lászlóra gondolsz? (Nagyvárad.) Mi jut eszedbe Kassáról? (II. Rákóczi Ferenc.) És Aradról? (A tizenhárom tábornok.) Miért haltak meg ezek a tábornokok? (Történelem.) Hol volt nagyobb csata környékünkben? Milyen emlékmű van községünkben, amely a hősökre emlékeztet? Miért becsüljük meg a hősöket? Tudtok-e róluk költeményt, éneket? Gondolhatjátok, mennyire fájt e hősök édesanyjának az, amikor híret vették drága fiuk halálának? Miért szeretjük annyira édesanyánkat? (Dal vagy költemény az édesanyjáról.) Kik adták tudomására a szülőknek azt, hogy fiuk elesett a házáért? Mit mondhattak nekik, amikor ezt tudomásukra adták. (A község előjárósága.) Kik kormányozzák községünket? A nagyobb városokat? Az ország fővárosát? Kik intézik hazánk kormányzását? Ki most a legelső magyar ember? (nagybányai vitéz Horthy Miklós.) Mit tudunk róla? Énekeljünk egy dalt a „Horthy-katonákról!“

Igy folytatjuk tovább — természetesen előre megállapított terv szerint — a vizsgálatot, a végén azután egy szép költeménnyel végezzük be, amikor a térképet megkoszoruzzuk. (Móra László: Magyarország térképe előtt.)

Mindez természetesen csak a tanulók értelmi fokát és fejlettségét mutatja be. Gondunk legyen azonban arra is, hogy a beszélgetések közben minden tanuló működjek közre, de arra is, hogy a tanulók érzelmvilága és megnyilvánulhasson. Hiszen iskolai munkánknak egyik főcélja az értelem kiművelése mellett a nevelés, erről is számot kell adnunk az évváró vizsgálatokon. Kiténik ez a tanulók feleleteiből is, de szavataikból, éneklésükből s általában egész viselkedésükből meglátható, mennyire fejlődött erkölcsi készségük és magatartásuk. Így lesz valóban lélekemelő ünnepéllvé az iskola évváró vizsgálja. Ez a gyorsan pergő, változatos és mindvégig figyelmet ébresztő ünnepély és kellően elmélyített vizsga-menet nem vesz több időt igénybe egy óránál, de azt ünneppé avatja nemcsak a tanulók, hanem a szülők és vendégek számára is. Ünneppé, amely feledhetetlen lesz mindenki számára, élményt keltő és fejlesztő ünnep, amely belopja magát a szívbe, lélekbe is s megelégedettséget kelt a résztvevőkben.

De téves volna az a felfogás, amely minden évváró vizsgálatot így akarna lefolytatni. Be lehet azt állítani az édesanyák ünneplésére, a hősök tiszteletére, jelenleg Szent István királyra, vagy más aktuális gondolatra. Ekkor erre a központi gondolatra vonatkoztatunk mindent, ez lesz iskolai ünnepünk központja, ezt mélyítjük el, ezzel hozunk vonatkozásba minden tárgyat és alkalmi dalt, költeményt is.

Az évváró vizsgálaton igazolnunk kell, hogy nem hiába töltöttük időnket az iskolában. Igazolnunk kell azt, hogy a gondjainkra bízott gyermekek testben-lélekben fejlődtek; nemcsak

ismereteiket bővítették, gondolkozni tudnak okosan, hanem azt is, hogy lelkük is mélyült, finomodott s befogadott sok olyan behatást, amivel majdan istenfélő, hazátszerető, derék munkát végző, becsületes, felebarátait szerető, törvényt tisztelő fiai lesznek édes hazánknak. Ezt a képet kell keltenie az évváróvizsgálatnak minden résztvevő lelkében s ha ez valóban sikerült, akkor büszkén hagyja el azt a gyermek, a szülő, de a tanító is, akinek gazdag aratást engedett megérni a jó Isten. Kövesse számonkérő vizsgálatunkat az Istennek való hálaadás, akinek kegyelmével a gyengék erősökké válhatnak.

Emlékezés Szent István királyunkra

— 1038—1938 —

Irtá: Jártas Róza.

Mint templom küszöbén
Porszem a toronyra, —
Vagy a kicsi gyermek
Ijedt kis nézése
A Sziklaoromra:
Ugy száll a fohászunk
Szent István királyunk
Teelédbe.
Királyi nagy szived
Kellős közepébe.
Elénk magasodik
Lelked csodás hite:
Miként a templomok
Messze elragyogó,
Egeket ölelő
Hatalmas Keresztje!
Aki Téged látott,
S könyörögni hallott:
Az az Urat hitte:
Az: Istent imádott!

István Király! Tornyunk!
Évezredünk Szentje!
Országunk, Nemzetünk
Királya, Fölkentje!
Paránnya zsugorult
Egykori Országod...
Szenvedés keresztjét,
Szolgaságok jármát
Dobták a nyakunkba.
...Ne engedd sirkővé zordulni
Büszke Ezredévünk!
Ne türd, hogy rabszolga
Légyen valamikor
Büszke magyar népünk!
Nemes, szép fajtánkat,
Szűz Mária népét
Tisztogassa jobba,
Nemessé, erőssé
Atyai, királyi
Hatalmas szent karod.

Hirdesse örökké
Szent hatalmad fényét
A Négy folyó tája!
Ósi hármassal halom!
Ez legyen minékünk,
Árva nemzetednek:
A Magyar Szentéjben
Az égi jutalom!

Vizsgái csokor

Mért szomorkodsz?

(Két gyermek szavalja.)

Első gyermek:

*Mért szomorkodsz magyar gyerek?
Szemedből könny miért pereg?*

Második gyermek:

*Másé lett a kedves Táttra,
Kincses Erdély, Bánát, Bácska!*

Első gyermek:

Elvették tán rossz emberek?

Második gyermek:

*Szememből könny azért pereg!
Szép hazámat siratom!
Fáj a szívem, fáj, nagyon!*

Első gyermek:

*Ne sirj, ne sirj magyar gyerek!
Aki bátor, nem pilyereg!*

Második gyermek:

*Adják vissza országunkat:
Drága nekünk minden pora...*

Első gyermek:

*Ha nem adják, visszavesszük!
Nem engedjük, nem! nem! soha!*

Második gyermek:

*Kikergetjük a rácokat!
A cseheket, oláhokat!
Ujra mienk lesz a Táttra!
Kincses Erdély, Bánát, Bácska!*

Első gyermek:

*Hazánk egén semmi folt:
Legyen úgy, mint régen volt!*

Együtt:

*Mienk ez a szép mennyország:
Egész, drága Magyarország!*

F. Huszár A.

A hazáért

Isten, ki szemedet mindig nyitva tartod,
Még a féregtől sem fordítod el arcod,
Látod a jövőndőt csak úgy, mint a multat,
Bölcs gondoskodásod soha el nem mulhat.
Nemzeteknek sorsát intézed egedből,
Vezeted napfényen, árnyékon keresztül:
Függjön tekinteted a mi bus hazánkon,
Minden porszemére Tőled áldás szálljon!

Te tudod legjobban: drága föld ez nekünk,
Minden talpalatját megáztatta vérünk.
Őseink porából fakad itt a fűszál,
Végig a levegőn az ő sóhajuk száll.
Századok keservét hordozza a szellő,
Magyar-gyász az égen a fekete felhő,
Tisza, Duna, Sajó könnyeinkből támadt,
Ó, nagy Isten, áldd meg a mi szép hazánkat!
Pósa Lajos.

Szülőföldem

Sohse láttam olyan szépet,	Sohse láttam olyan szépet,
Mint a Tisza télen,	Mint a Tisza nyáron!
Hóvirágos jégkoszoruk	Csillog-villog a víz tükre
Usznak szembe vélem.	Ezüst holdsugáron.
Mint hogyha egy vizi tündér	Valamennyi fénylő csillag
Mindig csak azt jonna,	Nézi magát benne,
S a Tiszában széjjelszórva	Olyan, mintha a Tiszában
Száz koszoru volna!	Ezer csillag lenne.

Ide jöjjön, aki szépet
Még sohase látott!
Idegen is megszereti
Szép Magyarországot!
Én Istenem, de jó is, hogy
Magyarnak születtem!
Tiszaparti akác lombja
Bólingat felettem!...

F. H. A.

Miénk e föld!

Miénk e föld, Árpád földje,
Isten keze nekünk mérte!
Verejtékünk, vérünk gyöngye
Hullott rája, ömlött érte,
Attól áldott minden rögje...
Miénk e föld mindörökre,
Mindörökre!

A toronyban busborongva
Délharangszó, estharangszó
Csak ezt kongja, csak ezt zsongja,
Ezt zokogja minden jajszó.
Bujdosó ezt bus utjában,
Furulyaszó a pusztában,
A pusztában...

Siró szellő ősi romra
Csak ezt sirja, ezt sóhajtja.
Ősz aggastyán nyugalomra
Fáradt testét ezzel hajtja.
Ezt dalolja ifju ajka,
Bölcső felett ezt a dajka,
Ezt a dajka!

Szántóvető kérges marka
Ezt vesse az ősi rögbe.
Zugó vihar bus haragja
Ezt harsogja mennydörögve!
Minden magyar szív imája
Égi utját ezzel járja,
Ezzel járja!

Lampérth Géza.

Rab magyarok nemzeti zászlója

Zárjátok el, rejtsetek el
Ezt a drága lobogót!
Csitítsátok szíveteket,
Azt a fájón dobogót...
Majd eljön még az az idő,
Talán nem is sokára,
Kitűzhetjük lobogónkat
Kisházikónk ormára!
Mikor majd a boldog jelen
Fájó multat ellakart
S szent zsoltosmánk száll az égbe:
»Isten, áldd meg a magyart!«

F. H. A.

Magyarország térképénél

(Térképkoszorúzásra.)

Árpád szerezte szent Hazánknak
Kicsinyre festett képe, te!
Végigsimítom sebzett tested,
— Ó, ezredévünk végzete...

Hazámnak bánattlépte arca,
Világ térképén legszebb pont:
Meddig maradsz még összetépett
És fájó gyászruhába vont?

Északnál Kárpát görnyedt bérce,
Keletnél székely hegyszalag:
Ó, lesz-e nótás még az erdőd?
És néped lesz-e még szabad?

Forrásod tiszta szent vizét, jaj,
Ki issza most, siró Tiszánk?
Északról, délről, napkeletről
Sok kósza nép nevet miránk.

De mint a gyöngy a kagyló mélyén:
Szívünkbe rejtve él hitünk.
S bár fáj a törnek még nyitott sebe,
De élünk, dolgozunk, hiszünk!

E hittel szőttük koszorunkat,
Mi aprószívű emberek,
S beléfont mindenegy virágunk
Az Isten érintette meg.

E hittel áldott kis virágok
Hazám képére hulljatok!
Az ős-hegyekkel védett ország
Szent porához simuljatok!

Kézzel az Isten érintette meg,
Csókkal pedig az ajakunk.
Belétemetjük esküvésünk:
Mi győzni, győzni akarunk!

Móra László.

Elrabolt városok

Kincses Kolozsvár, Erdély lágy ölén!
 Ugy érzem, most is enyém vagy, enyém!
 Arad! magyar szív gyászos temploma!
 Téged sem feledhet bus szívem soha!
 Versec! Temesvár! bájos Délvidék!
 Sirva tünődöm, láthatlak-e még?
 Komárom! Kassa. szent városok!
 Szívem értetek s Pozsonyért zokog!
 Ó, Igló, Lőcse! Táttra gyöngyei!
 Értetek hullnak szemem könnyei!
 Köröskörül ellenség lett az ur,
 S magyar testvérünk ott maradt rabul.
 Magas hegyormok! mély tengerszemek!
 Szívem értetek úgy fáj, úgy remeg!
 Ha vissza nem nyerhetnélek sohasem,
 Megrepedne tán szegény, bus szívem.
 De mint pásztortűz vak éjtszakán,
 Színes szivárvány vad vihar után:
 Felcsillan a remény bánat éjjelén...
 Ébredj magyar! Parancsszóra ne várj!
 Hisz rabtestvérünk szivrepesve vár!
 Az elrablott, lopott tündértájakat
 Ellenség kezén hagyni nem szabad!
 Szólalj meg hát harsogó trombita!
 Indulj már, indulj, hős magyar baka!
 Megálliatok!... Ne még! ne még!
 Segítséget küld talán az ég!
 Ne hulljon már több drága honfivér...
 Rabtestvérem, tűrj, higgy és — remélj!

F. H. A.

Tihany

Tihanynak bérctetőjén, a Balaton felett,
 Sötéten és némán áll egy ódon épület;
 Csendes kolostorával az Urnak temploma,
 Falán, majd ezredévek van vésve szent nyoma.
 Alatta mély üregben nyolcszázados sir áll,
 Hol álmaít alussza András magyar király;
 A sir felett a templom két tornyán kereszt,
 Mint két imádkozó kéz a mennyekhez fölsed.
 S ha mélyen, ünnepéllyel a méla alkonyon
 Megcsendül a harangszó e tisztes ormokon,
 Mint nyögdelő sóhajtás repül a légen át,
 Középen átveli a Balaton tavát.

*S lecsendesül percekre a háborgó elem,
Mint sirok birodalma, a csend oly nesztelen,
Oly bűvös, oly csodás lesz egyszerre a harang,
Miként ha fenekéről csendülne fel a hang...*

*Visszhang-e ez felülről? vagy lenn a víz alatt
A tulvilágból hallani e csoda hangokat?
Ne kérdd! Istent dicsérik a földek s vizek!...
Belé vegyül e csepp is, mely szememen rezeg.*

Garay János.

Szent István édesanyja

Megemlékezve első szent királyunk halálának kilencszázados fordulóján a nagy királyról, úgy véljük hálátlanság volna, ha meg nem emlékeznénk arról a csodálatos nagyasszonyról, aki életet adott apostol-királyunknak s akinek talán többet köszönhetett, mint bárki másnak a világon, nevelői közül. Mert az édesanya hatása kitörülhetetlen nyomot hagy az ember lelkében.

Ez a csodálatos asszony, akinek egyénisége talán egyik legérdekesebb jelensége a magyar történelemnek, Géza fejedelem felesége, Szent István királyunk édesanyja, Sarolta fejedelemasszony volt.

Származásáról keveset tudunk. Még atyjának nevét sem örökítették meg a krónikák. Csak azt tudjuk, hogy atyja a magyar törzsfők elseje volt, a gyula méltóságát viselte, rangban, hatalomban és gazdagságban a fejedelem után az első helyet, az ország nagyjai között a legnagyobb méltóságot töltötte be és ennél a méltóságnál fogva ő kormányozta az ország keleti és délkeleti részét, Erdélyt és a Temes—Maros vidékét. Tudjuk azt is, hogy már atyja keresztény volt és Sarolta már gyermekkorában keresztény nevelésben részesült.

Ebből a néhány adatból kell következtetnünk Sarolta gyermekkori neveltetésére. Hogyan lett Sarolta atyja és hogyan lett Sarolta maga keresztény? Hol szerezte Sarolta azt a nagy műveltséget, amely képessé tette őt arra, hogy latin és görög nyelven tárgyalhatott és levelezhetett korának legkiválóbb egyházi és világi férfiaiival, a pápával, II. Ottó császárral, a bajor, cseh, lengyel fejedelmekkel, olasz és német főurakkal, főpapokkal és nagy tudományu szerzetesekkel? Levelezéséből az is kitűnik, hogy Sarolta jártas volt az összes egyházi és világi tudományokban és éles ítélőképességgel hozzá tudott szólni korának minden politikai kérdéséhez.

Aki abban az időben a tudásnak, az ismereteknek és a mű-

veltségnek ilyen gazdagságával volt fölfegyverezve, annak Bizáncban kellett nevelkednie, mert akkor az európai műveltség főhelye Bizánc volt, mivel az összes egyházi és világi tudományok és művészetek művelése tekintetében összehasonlíthatatlannul magasabban állott nemcsak az egész nyugati Európa fölött, hanem még, a már akkor is nagy műveltségű, Itália fölött is. Bizonyosra kell vennünk tehát, hogy Sarolta Bizáncban nevelkedett. Erre mutat az a szoros összeköttetés is, amely a X-ik században Magyarország délkeleti része, — tehát Erdély — és Bizánc között fennállott.

A bizánci császárok állandóan háborubban állottak ázsiai szomszédjaikkal, a szeldsuk törökökkel, az arabokkal, perzsákkal, örményekkel és más népekkel. A császárságnak ezekhez a háborukhoz zsoldosokra volt szükségük, mert a görögök nem harcoltak, hanem jól megfizették az értük harcoló idegen vitézeket.

A legjobb vitézeket pedig Magyarország keleti részéből kaphatta a császár, Erdélyből, amely legközelebb volt Bizáncához. A kemény magyar vitézek szívesen állottak a görög császár zsoldjába, mert a császár csengő arannyal fizetett és mert tetszett nekik az a szolgálat, amely mesébe illő gyönyörűségekben részesítette őket. Bejártak messze fekvő, csodás országokat.

Soha nem látott idegen vitézekkel harcoltak ott és nem álmódott zsákmányt ejtettek. Arany, ezüst edények, szemképrázató fényes ékszerek, napkeleti gyöngyök, csodás ragyogású drágakövek, színompás drága szőnyegek, tűzes szemű asszonyok estek zsákmányul a vitéz magyar legények kezébe, akik ilyen kincsek reményében mindig készek voltak fegyvert fogni, ha a császár hívta őket. A gyula pedig, a magyarok vezére, Sarolta atyja, szívesen bocsátotta vitézeit az ázsiai kalandos harcokba, mert tudta, hogy onnét gazdag zsákmánnyal megrakodva jönnek haza és az egyesek gazdagsága teszi gazdaggá az országot. Az erdélyi gyula ily módon összeköttetésben, mondhatjuk üzleti összeköttetésben, sőt barátságban állott a hatalmas görög császárral.

Másnemű összeköttetés is volt Erdély és Bizánc között. Erdélynek híres aranybányái voltak, amelyeket bizánci vállalkozók aknáztak ki. Erdélynek nagy erdőségei voltak, amelyeknek fáját bizánci építők és hajókészítők vásárolták meg. Erdélynek nagy legelő is voltak, amelyekről a szarvasmarhát és birkát, a marhabőröket és gypajut ugyancsak bizánci kereskedők vásárolták össze. Ilyen üzleteket abban az időben tuszok adásával biztosítottak.

Az erdélyi magyarok közül így sokan kerültek tusként Bizáncba, ahol őket bizánci módra nevelték, iskoláztatták és így ezek megismertek az ottani fejlett kultúrával, látták a bizánciak fényűzését és kényelmét, megtanulták azok nyelvét, hallották bölesészeti, esztétikai, theológiai és jogtudományi vi-

táit, megismerték a kereszténységet és fölvtették a szent keresztiséget. Utóbb az előkelő és gazdag magyarok közül sokan önként is elküldték gyermekeiket Bizáncba, hogy ott tanuljanak és olyanok legyenek, mint a bizánci előkelőségek. Ezek a kis pogány magyarok azután néhány év múlva nemcsak ismeretekben bővelkedve, hanem megkeresztelve és a krisztusi tanításoktól áthatva kerültek vissza pogány hazájukba.

Bizonyosra kell vennünk, hogy így lett kereszténnyé Sarolta atyja és így került maga Sarolta is Bizáncba, ahol azt a nagy műveltséget szerezte, amelynek minden előttünk ismeretes tényével jelét adta.

Az első biztos tudomásunk Saroltáról férjhezmenetele. Erről a krónikások följegyezték, hogy Géza fejedelem Sarolta kívánságára lett kereszténnyé. A krónikások Saroltáról rendszerint, mint szép fejedelemasszonyról, mint a szőke Saroltáról emlékeznek meg.

Géza megkeresztelkedésében ugyan nagy politikai előrelátás és bölcsesség volt, mivel felismerte a helyzetet, hogy a magyar nemzet csak úgy állhat meg Európa többi nemzete között, ha alkalmazkodik kultúrájukhoz, amelynek alapja a kereszténység, de hogy a kereszténység felvételére éppen házasságkötése alkalmával határozta el magát, ez mégis arra mutat, hogy erre az elhatározásra minden politikai szempontnál nagyobb volt a szép szőke Sarolta iránti szerelme. Ahhoz, hogy Géza kereszténnyé legyen, a politikai szempont és előrelátáson kívül Sarolta kívánsága is szükséges volt.

Ezt bizonyítja az a történeti tény is, hogy Géza csak külsőleg volt keresztény, a lelke mélyén azonban sohasem vált igazi meggyőződéses kereszténnyé. Beírt a templomba, misét hallgatott, de amikor valami válságos helyzet aggodalmakat ébresztett benne, akkor a pogány isteneknek mutatott be áldozatot. Mellette volt udvari papja, de azért nem bocsátotta el maga mellől megírt pogány táltosát sem. Amikor pedig udvari papja ennek helytelenségére figyelmeztette, helykén azt válaszolta: „elég gazdag vagyok, hogy két istennek is áldozzak.“ Szinte kétségtelen, hogy ilyen vallási közömbösség mellett sohasem lehetett volna elterjeszteni a kereszténységet Magyarországon. Géza felfogásától még azt sem lehetett remélni, hogy gyermekeinek keresztény nevelést fog adni.

Amit azonban elmulasztott Géza, megtette azt az ő buzgó kereszténylelkű felesége, akinek a hittérítés körül szerzett érdemeit éppen azért kell igen nagyra becsülnünk, mert férjében nem talált munkatársra.

A szép fejedelemasszony fölkereste leveleivel és követivel mindazokat a külföldi egyházi és világi fejedelmeket, akiktől azt remélhette, hogy hittérítőket fognak küldeni Magyarországra. II. Ottó császár, akivel Géza és Sarolta igen szívélyes érintkezésben

volt, Sarolta kérésére küldte hazánkba querfurti Bruno veldesi püspököt, aki azután állandóan Géza udvarában marad, s aki érseki méltóságot kapott és a fejedelmi udvar krónikása lett. Ez a Bruno ugyanis megírta Szent Adalbert életrajzát és ebben a munkájában nagyon sokat foglalkozott Géza udvarával is. Régebben azt hitték, hogy Szent Adalbert volt Szent István nevelője, de ezt a föltevést újabban megdöntötte a történelmi kutatás, mert bebizonyult, hogy Szent Adalbert akkor jött először Magyarországra, amikor Szent István már király volt. Az bizonyos azonban, hogy Szent Adalbertet Sarolta fejedelemsasszony már akkor hívta Magyarországra, amikor ő még prágai érsek volt. Hittérítőket ő küldött Saroltának, de arra sokáig nem tudta magát elhatározni, hogy személyesen is idejőjjön. Később a prágai érsekségről lemondott, elment Itáliába, visszavonult a monte-casinoi kolostorba, hogy teljesen Krisztus szellemének szentelhesse életét és fővágya az volt, hogy elérje a vértanúság pálmáját. Sarolta sürgetésére végre Monte-Casinóból utra kelt és eljött hazánkba, de az itteni helyzettel nem volt megelégedve. Itt nem volt kilátása vértanúságra.

Sarolta természetesen állandó összeköttetésben állott a keresztény egyház fejével, a pápával is, akinek hűségesen beszámolt a magyarországi térítés haladásáról. Ez a térítő munka legeredményesebb volt az ország dunántúli részében, ahol a fejedelem és fejedelemsasszony nagykiterjedésű birtokai voltak s ahol a fejedelmi udvar tartózkodott. Sarolta ott templomokat és kolostorokat építtetett, az idegenből jött hittérítők ellátásáról és elhelyezéséről bőkezűen gondoskodott, de mindez Géza idejében rendszertelenül történt, az egyház még nem volt megszervezve.

Igen jól ismerte e viszonyokat Pilgrimm passauai püspök, aki arra törekedett, hogy a salzburgi érsek főhatósága alól szabaduljon és a kereszténység részére ujonnan meghódított Pannónia érsekévé lehessen. Ő küldte hozzánk a legtöbb hittérítőt, állandó levelezést folytatott Sarolta fejedelemsasszonnyal, akinek jóindulatát mindenáron igyekezett megtartani.

Célját azonban minden ravaszkodása dacára sem tudta Pilgrimm elérni, annak ellenére, hogy II. Ottó császárnál is be tudta magát hizelegni, mert ezt egy nagy esemény tette lehetetlenné. II. Henrik bajor herceg ugyanis összeesküvést szőtt II. Ottó császár ellen és a cseh és lengyel hercegekkel szövetkezve, meg akarta bukztatni a császárt. Ez az összeesküvés tudomására jutott a császárnak, aki ennek következtében a bajor herceget birodalmi átok alá helyezte és összes birtokaitól megfosztotta. Géza és neje, bár a bajor herceggel barátságos viszonyban voltak, ugyyszintén a császárral is, az összeesküvésben nem voltak részesek. Ezért ők jártak közben a császárnál a bajor herceg megkegyelmezése érdekében. A császár valóban megkegyelmezett és visszaadta a bajor herceg birtokait → a keleti országrész ki-

vételével. Ez a keleti országrész volt Osztmarch, amelyből később Alsó- és Felső-Ausztria alakult, továbbá Salzburg, amely ettől kezdve önálló hercegséggé lett az érsek kormányzata alatt.

Sarolta fejedelemsasszony a császár és a bajor herceg közötti kibékülés után a bajor hercegi családhoz való viszonyát még szorosabbá, még bensőségesebbé akarta tenni, ami sikerült is neki azáltal, hogy Sarolta fia, István feleségül kapta a bajor herceg leányát, Gizellát.

Ez a házasság igen nagyjelentőségű volt Magyarországnak Európában való nemzetközi helyzete szempontjából. Ezzel a házassággal ugyanis vérségi kapcsolat keletkezett az Ázsiából jött keleti pogány fejedelmi család és a nyugati kereszténység egyik legelőkelőbb uralkodóháza között és ennek révén az Árpádok fejedelmi háza fölvetetett az európai dinasztiák sorába. Géza és Sarolta diplomáciájának ez volt a legnagyobb és a magyar nemzet jövőjére is kiható legbecsesebb sikere.

Szent István menyasszonya, a bajor hercegisasszony, a legelőkelőbb lovagok és udvarhölgyek fényes kíséretével utazott a gazdagon fellobogózott hajókon a Dunán Regensburgtól Esztergomig. Ami fényt és pompát egy X. századbéli előkelő fejedelmi család ki tudott fejteni, az megvolt e diszes nászmenetben, amelyet ugyanolyan fénnel és pompával fogadott Esztergomban Európának akkor leggazdagabb uralkodója, Géza fejedlem és a szép fejedelemsasszony, aki nemcsak szépségével, hanem környezetének fényével és pompájával is szeretett tündökölni.

Azokat a hajókat, amelyek Gizella hercegnőt és kíséretét hazánkba hozták, később sok más hajó követte. A regensburgi polgárok közül sokan jöttek le még a Dunán Budáig és itt megtelepedvén, fölépítették azt a várost, amely századok múlva a magyar királyok székhelye lett. Tudjuk, hogy Budán 1848-ig a Regensburger Stadtrecht (a regensburgi városi törvény) volt érvényben.

Szent Gellért is munkatársa volt Saroltának a hittérítés munkájában. Ő ugyan már Géza halála után, tehát István uralkodása alatt jött hazánkba, de ne feledjük, hogy István alig volt 19 éves, amikor trónra került s a fiatal tapasztalatlan király uralkodásának kezdete teljesen anyja befolyása alatt állott.

Igen valószínűnek látszik tehát, hogy Szent Gellért is Sarolta hívására jött hazánkba, bár a legenda az ő bejövetelét úgy adja elő, hogy ő tulajdonképpen a Szent földre készült utazni, de egy hajószerencsétlenség a dalmát partokra vetette s ott találkozott a Szent Márton kolostor apátjával, Rasina-val, aki rábeszélte, hogy jöjjön hazánkba. Sokkal valószínűbb ennél azonban Sarolta meghívása, mivel abban az időben Sarolta egyik leánya, Szent István nővére, már Urseolo Ottó velencei doge felesége volt.

Sarolta egész életének tevékenysége a kereszténység terjesztésére irányult. Mindazok a férfiak, akikkel a szép fejedelemasszony összeköttetésben állott, kiváló egyházi férfiak, vagy a kereszténységnek lelkes világi előharcosai voltak. Minden cselekedetéből és különösen abból, hogy fiát olyan keresztény szelvényben nevelte, hogy a magyar keresztény egyház megalapítója, az egyház kiváló disze és szentje lett, csak azt a következtetést lehet levonni, hogy a fejedelemasszony valóban krisztusi szelvénytől áthatott, igaz kereszténylelkű nő volt.

A vérében azonban még erősen tombolt az őseitől öröklött pogány, szittyai természet, amely életmódjában, kedvteléseiben és lelkének szenvedélyes föllobbanásaiban gyakran megnyilatkozott.

A már említett Brunó azt írja róla, hogy „szépsége és vad erélye által nagy befolyást gyakorolt férjére, úgyhogy annak birtoka és uralma tulajdonképen az övé volt.“ A fejedelemasszonynak ez a vad, szilaj természete volt az oka annak, hogy a jámbor egyházi férfiak, akik akkor a krónikákat írták, csak szigorú elítélő szavakat használtak róla, egyáltalában meg sem említették őt. Még halálának idejét és körülményeit sem tartották érdemesnek följegyezni.

De bármennyire elítélték is őt azok a szentéletű egyházi férfiak, nem lehet elvitatni tőle azt, hogy hazánkba a kereszténységet Sarolta hozta be, ő rakta le azokat az alapokat, amelyekre fia, Szent István király fölépítette a magyar keresztény egyházat s így az egyháznak nagyobb szolgálatot tett ez a kereszténylelkű, de pogányvérű asszony, mint bármely más jámbor, aki egész életében az orsót és az olvasót forgatta.

Amit pogány vére vétett az egyház ellen, az nyomtalanul eltűnt a mulandóság ködében az ő nemes alakjával együtt, — de amit keresztény lelke cselekedett a magyar keresztény egyház megalapozására, az évszázadokra kiható áldást hozott a magyar nemzetre.

Ő volt az első magyar nő, aki kitörölhetetlenül beírta nevét a történelembe s megérdemli, hogy — most nagy fiáról emlékezve, róla is hálásan és kegyelettel ápoljuk a hála és szeretet virágait.

Megmozdul a Szent Jobb . . .

Ráborul az éjjel Nagy-Magyarországra.
Nincs a reménységnek egy halvány sugára;
Nincs egy parányi rés a nagy sűrű fátylon,
Melyen át a magyar: egy csöpp eget lásson,
Egy csillagot lásson!...

Nincs már »Védőszentje« Nagy-Magyarországnak?...
Nincs utja az égbe a magyar imának?...
Rongy ma már a magyar, kit mindenki rug, dob?...
És... megmozdul üveg-sírijában: a Szent Jobb;
A királyi Szent Jobb;

Boldogasszony Anyánk! Neked, aki áldott,
Én ajánloztam fel szép Magyarországot;
Szent Koronámat: én tettem le Kezedbe;
Én kértem oltalmat Tetőled népemre;
Hű magyar népemre!...

Boldogasszony Anyánk! Ki az Atya mellett
Méltón foglalod el a Szent-Anya helyet;
Ki az Isten után: első vagy a sorba,
Előttem borulunk arcunkkal a porba,
A rögre, a porba!...

Boldogasszony Anyánk! Ki a kereszt alatt
Sirattad megkínzott drága Szent-Fiadat;
Nézd: a Kettős-Kereszt a kinpadra téve,
Ömlik rajta végig Édesanyánk vére,
Édes Hazánk vére!...

Boldogasszony Anyánk! Kinek Boldog-arca
Ott a magyar zászlón lelkesít a harcra,
Akinék Szentlelke: Hitünk, Reménységünk,
Ujból megszerezni e Hont — segíts nekünk,
Leborulva kérünk!...

Hajdu István.

Mit beszélnek a zászlók?

A Magyar Szentév ünneplese

Az egyháztörténelem nyomán írta: JÁRTAS RÓZA.

(Szinpad függönye előtt: *Prológ: Öreg viléz intelme Levente fiához.* Megjelent a Gyakorlati Pedagógia 1937. évi májusi számában.)

Rövid tartalma: Egy iskolában a szentévi ünnepélyre készülnek. A növendékek hallják, hogy az Igazgató az új Pápai Zászlót tüzeti ki az intézetre. Szeretnék látni előre. Az altiszt (pedellus) beengedi őket az intézet zászlótermébe, ahol állani szokott minden magyar nemzeti jelvény: a cimer, zászlók, többféle fajta. Ott áll Hungária képe is: Nagy-Magyarország térképe. Angyalos Cimer; mellette az új Pápai Zászló és cimer. Nagyobb-kisebb nemzeti zászlók. Stb. Csupa magyar drágaság.

Függöny szétnyílása után berohannak a fiuk (kisebb-nagyobb) s leányok, beszélgetni kezdenek. Az egyik leánya a beszélgetés során elalszik az új »Angyalos Cimer« előtt ülve, azalatt, amíg II. Szilveszter pápáról és a Szent Koronáról beszélgetnek maguk között. Álma: A zászlók beszédje: tudniillik a Pápai Zászló és a Magyar Zászló beszélgetnek egymással. De megszólalnak Hungária, a Hármaskör és Négy Folyó Angyala is (Angyalos Cimer) s végül beszélnek a Nemzeti Zászló színei is. (Piros-Fehér-Zöld.)

Az álom eltűnik, a tanulók felébrednek és esküvel ígérik örök szeretetüket és hűségüket: »Éljen a Pápa! Éljen az Egyház keblén százszorszént Hazám s Istenáldott Nemzetem!« — szavakkal. »Minden magyar szíve: egy-egy Magyar Cimer legyen!« — mondja nekik a Cimer-Angyal.

Mit beszélnek a zászlók?

I. Rész. Kulisszák mögül kihallatszó beszéd: tanár, altiszt és diákok.

II. Rész. Diákok belépése az iskola »Zászlótermébe« és beszélgetnek.

III. Rész. A zászlók beszéde.

IV. Rész. Cimer (Hungária) beszédje.

V. Rész. Szent Korona, Hármaskör, Négy Folyó (Cimerangyalai) beszédje.

VI. Rész. Nemzeti színek beszédje. (Piros, Fehér, Zöld.)

VII. Rész. Diákok felébredése és beszédje.

VIII. Rész. »A Jelen« (Magyar Jelen).

IX. Rész. Élőkép. Homlokzatdisz: Nemzeti szín, Pápai Cimer, Magyar Cimer, Egyház színei (sárga-fehér).

Szín: Szoba, melynek a közönséggel szemben lévő fa-

lán Szent István képe látható. Alatta Hungária, Magyar Cimer a Szent Koronával, két angyal tartja (jelmezes leányok). Fent, középen: Magyarország képe fölött a Pápaság címere.

A színpad baloldalán egy diszmagyarruhás fiú áll a nagy Nemzeti Zászlóval. Jobboldalon egy Pápai Zászló áll (fehér-sárga), ezt is nagy fiú tartja, lehetőleg pápai testőruhában, de lehet ministráns-ruha is.

* * *

(Kintről erős férfihang.)

Tanár: Pedellus! Holnapra tüzze ki a Pápai Zászlót és a Magyar Lobogót az iskola homlokzatára. A Magyar Szentév ünnepélyét tartjuk.

Pedellus: Igenis tanár ur!

(Néhány percig csend, azután harmóniumon igen hal-
kan felhangzik: Ah, hol vagy magyarok... zenéje, vagy
Nézz le mennyből örökre Mária Nagyasszonyunk...
dallama.)

(A dal elhangzása után kint különböző fiú- és leány-
hangok hallatszanak.)

I. Fiuhang: Pista bácsi, kérem, mutassa meg nekünk a Pápai Zászlót!

II. Leányhang: Mutassa meg, hadd lássuk!

II. Fiuhang: Bizony, most hozta meg a Seleznik bácsi!
Én láttam! Olyan gyönyörű!

Pedellus: Na, nézzék meg, de vigyázzanak rá, meg
ne fogják, mert más is van itt benn, a zászlószobában!

I. Fiuhang: Jaj, mi van még? (Függőny lassan szét-
nyílik.)

Pedellus: Majd meglátják! (Zárcsikordulás, ajtónyitás
és belép egy csoport iskolásgyermekek, hónuk alatt könyv-
csomó.)

Erzsébet (nagy, magas leány): Nini! Jaj, de szép!

Imre (kis fiú): És új címer is van?

Pedellus (bedugja fejét): Ha kijönnek, bezárják ám
az ajtót!

Laci (nagy cserkész): Igen! (Körülnézve.) Ez a két
zászló: »Egy egész Magyar Történelem« — színeken.
Mert a Magyar Történelem egyidős a Pápaság tiszteletével
Hazánkban.

Erzsébet (Laci felé): Jaj, de okosan tudja mondani,
Laci!

Laci: Elnézném a magyar drágaságokat napestig...
Ugy érzem, itt áll mellettünk Szent István királyunk is...

Ilona: Én is. Ugy szeretném látni a Nemzeti Zászlót!
És mindezt a sok gyönyörűséget itt! Nézzétek, ott fönt
Szent István király, Hazánk s nemzetünk Atyja!

Imre: Ha megszólalnának ezek a zászlók, és mesélnének nekünk... de sok szépet tudnának mondani Szent István apostoli munkájáról...

Boriska: Hát a Cimer! (Odafut.) Az Angyalos Cimer! Az is tudna ám sok szépet mesélni! Mint jelent meg áltában II. Szilveszter pápának Szűz Mária, és mondá neki: (leül, elbillent fejjel, álmosan, tagolva mondja) ...Ne a lengyeleknek add a királyi ékességet... a Szent Koronát... hanem annak a keleti nép fejedelmének, Istvánnak, akinek... követét reggel meglátod. Régen... II. Szilveszter pápa úgy is tett, mert a következő reggel jelentették neki, hogy egy messzi keleti, valami »magyar nép« követe várja alázatos bebocsátását a Pápa színe elé. (Ezalatt az egész csoport leül és a szétszórtnan lévő padokon elalszanak.)

Magyar Zászló (megszólal): Szent István királyunkat fel is ékesítette a Szent Koronával, fölhatalmazta a »Pápai Követ« címmel és munkakörrel. Így Szent István király alapította a magyar püspökségeket és érsekségeket is. II. Szilveszter pápa a »magyar királyság« címére nagy arany koronát, és az »apostoli« címre kettős keresztet küldött néki. Ezt a címet: »apostoli király« — senki a világon nem kapta meg a római pápától, csak a magyarok királya! Megkoronázta Szent István királyunkat az esztergomi érsek, Esztergomban, az Ország fővárosában, az ezredik év Szent Karácsony ünnepén...

Pápai Zászló: Szent István és utódai az Árpádok családjából valóságos munkatársai voltak mindig a római pápáknak. Magyarország kezdettől fogva kedvelt országa lett a pápáknak.

Magyar Zászló: A katolikus egyház a nemzet gondos anyjává lett ezer év óta! S nemzetünk az Egyház szerető fia volt mindig. Az is marad örökké... Ha viszálykodás volt a nép között, eljöttek a pápák követei békítőnek. És békét teremtettek. Ha háboru, vagy más veszedelmek sa nyargatták a magyart, ismét a pápák keltek védelmére hatalmukkal, pénzükkel, imájukkal... IV. Béla király idejében, mikor a tatárok elpusztították az egész Országot, s nemzetünkéből is annyian elpusztultak, nem segítette királyunkat senki sem. A sok szomszéd király között nem akadt egyetlen sem, aki jó szívvél, szeretettel állt volna bajbajutott királyunk s nemzetünk mellé... De amikor meghallotta IX. Gergely pápa a magyar király nagy baját: sirva fakadt és mint szerető édesatyja gyermekét: megvigasztalta a szerencsétlen királyt és pénzzel segítette őt, imádkozva országa megmeneküléséért s újjáéledése érdekében...

Pápai Zászló: IV. Bélát később fia, István támadta

meg. El akarta venni koronáját; de ismét eljött Fülöp érsek és kibékitette az atyát fiával. IV. Kelemen pápa pedig megerősítette, mint egy tanu, hogy a fiu nem sérti meg többé király-atyját.

Magyar Zászló: Kún László király rosszul uralkodott. A kúnokkal barátságot tartott, köztük élt legszívesebben és Országunk nagy bajokba keveredett. A magyarok ismét panaszkodni mentek a római pápához és kérték, segítsen rajtuk és szerencsétlen környezetbe került királyukon. Sok beszéd, sok munka és fáradság árán végre belátta a király hibáit. Fülöp érsek szemrehányó pironogatásait elfogadta és jobb utra tért, megjavult.

Pápai Zászló: III. Ince pápa azt mondta: A világ minden népe között az Apostoli Szentsték Magyarországot szerette mindig a legjobban! — Ám a nemesszivű magyar nemzet sem volt hálátlan! Jöttek a tatár, török csordák, hogy a pogányság áradatát rázudítsák a keresztény népekre. Így a Szentföldet is pogány gonoszsággal megszenteltelenítették a törökök. Azonban a többi keresztény népekkel és királyokkal a magyarok is elsők voltak, hogy Krisztus Urunk áldott szülőföldjét, szentséges életével, vérével megszentelt földet, a Szentföldet visszavegyék a rabló pogány népektől. De a pogány török csak nem nyughatott. Európa keresztény békéjét és a keresztény vallást is veszélyeztette. Rengeteg bajt okozott a keresztény fejedelmeknek, de különösen a magyar népnek. Isten azonban hatalmas védőt adott ismét a magyar népnek, a pogány török veszedelem ellen: Hunyadi János kormányzót, később fiát, Mátyás királyt. Ezek hatalmas akarattal és hittel vezették seregüket a pogányság visszatartására. És sikerült is.

Magyar Zászló: Mi, magyarok, vérezve, ezer és ezer itthoni bajokkal szenvedve, küzdve, de megmutattuk: hogy nem vagyunk hálátlan gyermekei jó Anyánk: az Egyháznak és a Pápának fiúi hűséggel szolgáltunk. De megmutatták a pápák irántunk való szeretetüket a török elnyomás századaiban is, amikor rengeteg pénzzel segítették állandóan hazánkat. A töröktől való megszabadulás emlékére imádkozzák szerte a világban a déli harangszóra az Angyali Üdvözlét. III. Callixtus pápa rendelte el. IX. Bonifác tette meg az esztergomi érseket Magyarország bíboros hercegprimásává. Ámde Hazánk, nemzetünk felett még ezután gyűlt a sok veszedelem. A törököt nem lehetett végkép elűzni. Amint összeszedte erejét, a sok vereség után, ismét Magyarországra fente fogát. A nemzet kesergett. Senki sem segített bennünket sem pénzzel, sem fegyverrel, — csak ismét a pápák. Hűséges szövetségesünk voltak a pápák, újra katonaságot, fegyvereket és sok százezer

aranyat adtak a magyaroknak, hogy kiverjék hazájukból a törököt.

Pápai Zászló: S emlékezzünk csak vissza, a közelmúlt világháboruban is hányszor emelték fel tiltakozó szavukat a pápák — X. Pius, XV. Benedek —, s a békét sürgették. És hány millió aranyat küldöttek a háboruban árván maradt kis gyermekek segítségére!

Magyar Zászló: Így volt, így van! Édes atyánk nekünk a Pápa.

Pápai Zászló: S nekünk édes fiunk, édes gyermekünk a magyar nemzet.

Magyar Zászló: Dicsőségesen uralkodó XI. Pius pápánk! Dobogjen tüzebben és lángoló szeretettel minden magyar szíve Róma felé, ahonnan várhatjuk a magyar igazság, a szerencsecsillag feltünését. De főként hálával boruljunk le az ég Ura elé, hogy megengedte érnünk azt az örömet, hogy a magyar nép legőszintébb barátja és atyai pártfogója, a római Pápa újra szabad és független. És itt, hazánkban rendezte Szent István halálának kilencszáz éves emlékünnepest. Ez a kettős öröm töltsön el hálás szeretettel most minden becsületes magyart! És írjuk be lelkünk mélyébe, hogy mindörökre hívek maradunk, édes atyánk, a római pápához! S örökre hívek leszünk Szent István királyunkhoz!

(Énekkar: *Hol Szent Péter...*)

(Ugyanekkor élőkép: Két angyal között megjelenik Hungária alakja.)

Hungária:

Tele van a lelkem égő gondolattal,

A szívem meg gyötrő, kínzó fájdalommal:

Ha Te jutsz eszembe: István öröksége,

Vitélő magyarok Kincse, Üdvössége:

Bus, megtépett Hazám, — Árva Magyarország!

Kettős Keresztel ékített királyi ékesség: Szent Korona! Emeld az égre árván maradt fejed és kérd Szent István királyunkat s a királyok királyát és Magyarország örökös Királynéját, Szűz Máriát, tekintsenek le kegyelmes szemekkel az árván maradt magyar népre. Ne maradjon sokáig árván II. Szilveszter ajándéka, Szent Koronánk!

A Cimer I. Angyala (bal felől áll): Te Hármas Halom! Habár összezúzták érdeidet és véle a magyar szívet is törrel döfte át a rabló ellenség, zöldülj, virulj s mutasd a reménység zöld színét; a közel s távolról feléd sóhajtó magyarok könnyes szemei elé. Vigasztalj meg te Szent Hármas Halom minden magyart, aki hittel, reménnyel tekint feléd.

A Cimer II. Angyala (jobb felől): Duna—Tisza—Drá-

va—Száva, Négy Folyó határa! Oh, meddig folyjon még vizeitekbe a magyar könny árja? Zugd Duna folyam, vidd el messzire, a magyarnak Trianonban keletkezett igazságtalanságait! Zugd el a tengereknek s messze bérceknek! Kérdezd meg csapkodó hullámaiddal, tetemre hívó bugásoddal: Szabad-e hegyláncot, folyót, Ezeréves Országot és ezeréves vitéz nemzetet összetépni, darabokra vagdalni az önzés mészárosbárdjával?

Hungária: Menjetek el, Magyar Cimerünk szent egysegei: Szent Korona, Hármass Halom, Négy Folyó! Vigyenek, repüljenek veletek a Cimer Angyalai Rómába, Krisztus Királyságának és Igazságának Trónja elé, a pápához! Kérjétek Őt, Magyarhon ezer év óta jóbarátját, a magyar nép védőjét, hogy a szentmisében felajánlott Szent Ostya mellé: helyezzen oda minden egyes fájó magyar szívet, magyar lelket! Helyezze Oda Szűz Mária Országát, töviskoszorújával és rabláncon nyögő magyar rabjaival: az egész megfiasogatott, darabokra tépett, béklyókkal körülpántolt Magyarországot! Hadd szálljon vissza reánk újból — a római pápán keresztül — a letiport, keresztre feszített, de újra feltámadott Magyar Igazság s Kárpátoktól le az Adriáig zugjon, harsogjon föl a dal: *Ne bánts a magyart!*

(Gyermekek ébredeznek és felugrálhatnak erre.)

(Kulisszák mögött zene szól: *Tartsd meg Isten Szent Atyánkat...* Ezalatt bejön s a középre áll három egyenlő leány (élő nemzeti szín) piros, fehér és zöld ruhában, vagy egy leány zászlóval.)

Pirosruhás leány: Zugjatok magyar szellők! Repüljétek versenyt a viharral! Piros színem! Lobogj bele pünkösdi tüzzel minden magyar szívbe és lélekbe! Juttasd eszükbe a sok vért, melyet Árpád vezérrel, Szent István Királyunkkal kiontott hitéért és Hazánkért.

Fehérruhás leány: Hófehér, gyönyörű, mákulátlan! Fehér a becsület, fehér a tisztaság, az érintetlen egyenes igazság színe. Fehér az angyalok szárnya, fehér az Ur Jézus Ruhája... Fehér a delelő Nap fénye. Minél fehérebb a fényesség, annál égetőbb! Égess igazságot minden ellenség szívébe! Égess és világíts meg sok homályos szemet. Égesd és zúzd porrá a magyar igazságtalanságot és jogtalanságot, az igazság pörölyével! Repülj fehér színem! Az Angyalok és Magyar Szentjeink hófehér lelkével. Repülj Rómába, a magyar nemzet Atyja elé! Simulj az ő hófehér papi ruhájára, mint gyermek atyja vállaira! Ott megértik, miért gyászol a hófehér magyar igazság! Könyörögj velünk Szent István királyatyánk is!

Zöldruhás leány: Zöld színem, olyan vagy, mintha csak testvére lennél a Kárpátok bérceinek, zöld koszo-

rujával; halmok, erdők színeivel. Szálfaerdő, bokrok, milliárdnyi zöld szárnyacskák, libegő-lobogó levelekke! Susogástok, bánatos zugástok repüljön a Piros és Fehér testvérekkel, el Rómába. A hervadó magyar remények orvosságát ott lelnek a pápa atyai szeretetének patikájában. (Összeölelekezik a három szín: Hungária mellett.)

Hungária: Szent Nemzeti Zászlónk! Öleld át s takard be a Magyar Cimer sebeit! El, siessetek, drága színek, menjetek Rómába ünnepelni, köszönteni Krisztus helytartóját, uj bizalommal, uj reménnyel; ősi magyar szeretettel térjete vissza! (A három leány elmegy a színről.)

(Énekkar: *Hiszek egy Istenben... stb.*)

Boriska (szemeit törli, felébred): Óh, be szépet mondott drága Aranyos Cimerünk... (Odaszalad kitárt karokkal s megöleli.)

Cimer Angyalai: Légy áldott kis magyar leány!

Hungária (kitárja karját): Áldjon meg a Magyarok Istene! És a te személyedben áldva legyen minden magyar honleány!

Laci (nagy diák, felugorva, álmából ébred): Ennél gyönyörűbb beszédet soha sem hallottam még a legkitűnőbb tanártól sem. Ilyen remek hőskölteményt még költő le nem tudott írni, mint ahogy ezek a drága Zászlók beszéltek... susogtak... daloltak... zokogtak... nekem.

Magyar Zászló: És ezt a remek hőskölteményt a magyar nemzet cselekedte az Árpádokkal és nagy királyainkkal! Ezer éve óta vérével leírta... És a magyar nagyszonyok és honleányok kihimezték: hitük, reményük... küzdelmük... szenvedéseik és vértanukönnyeik gyöngyeivel...

Boriska: Éljen a leggyönyörűbb magyar Jegykendő: a mi Nemzeti Zászlónk! (Fejét a zászlóhoz hajtja.)

Laci (tisztelve a zászlók elé lép): Szívemben hordom mind a két zászlót! Ölekezettek tüzes magyar szívemben: Krisztus igazsága s édes Hazám honszerelme, Szent István hűsége! Éljen a Pápa! A magyar nemzet Atyja! Éljen az Egyház keblén százszor szent Hazám és istenáldott Nemzetem!

Mind! Éljen!

(Kivülről kulcsok csörömpölése. Ajtónyíláson bedugja fejét a)

Pedellus: Nemes Laci! Kötelességem a zászlószobát bezárni! Későn van már, menjetek haza!

Laci: Igen, Pista bácsi, megyünk! (A többi gyermek felé:) Menjünk, de vigyük el szívünkben a zászlókat és a drága Magyar Cimert!

Hungária: Minden magyar szíve egy-egy ilyen Cimer, mint ez itt! Így lássa az Égből reánk néző Szent István királyunk és a Magyar Szentek!

Mind: Isten, áldd meg a magyart...

(Énekkar: *Hazádnak rendületlenül...*)

(Függöny ismét fel, minden szereplő mondja:)

— Eviva Róma! — Éljen a Pápa!

Áradjon áldás Ős Magyarországra!

(Ének: Pápai Himnusz. Szent István ének.)

Függöny előtt szavalás: *Szózat Szent István királyhoz.* (Megjelent a Gyakorlati Pedagógia 1937. évi decemberi számában.)

ÉLŐKÉP.

Magyarország Nagyasszonya (nagy szőke leány) ül, ölében pirosbársony párnán a Szent Korona hű másolata. Jobbján és bal felől a két zászló (Nemzeti és Pápai). Körülöttük kis angyalok.

Hungária közepén, Nagyasszony elé térdelve (a Cimer gyászfátyollal bevonva).

(Énekkar:)

Nézz le mennyből öröködre

Mária, Nagyasszonyunk.

Néked adta át örökre

Jó Szent István szép Honunk.

Koronánknak legszebb Gyöngye!

Hozzád sir fel Hunnia!

Nem felejt el Árpád földje,

Mig csak lesz egy hű fia,

Mig csak lesz egy hű fia!

(Függöny.)

(Az Eucharisztikus Himnusz éneklése.)

Az anyasziv

Az anyasziv: piros virág;

Ingó-ringó gyümölcsfaág...

A boldogság szent forrása,

A napsugár legszebb mása.

A szeretet legszebb dala;

Álmainknak őrangyala,

Csillagfény az éjtszakában...

S örökmécs a szentelt otthon

Istenáldott oltárában.

Az életünk legszebb éke;

Bubánatunk menedéke...

Százszor szent és százszor áldott!

Isten tartja szent kezébe!

Jártas Róza.

A hadiárva Janika

Hárman voltak: apa, anya
 S a négy éves Janika.
 Milyen szép volt kard és csákó,
 Meg a hintaparipa!
 Játszadoztak együtt hárman,
 Amíg egyszer igazában
 — Katona lett apuka...

Az utcákon zeneszóval
 Vonultak a katonák.
 Frissen, bátran mentek védni
 Mindnyájunknak szent honát.
 Éljen-mámor zugott-bongott
 És Janika felujjongott:
 — Nini! Ott megy apuka!

Kint az ágyuk dübörögtek,
 Vértől piros lett az ég.
 Csatamezőn sebesültek
 Sőhajtottak: Jaj!, ne még...
 S valaki már nem hallotta,
 Mig valaki itthon mondta:
 — Anyám, hol van apuka?

...Évek múltak, rózsák hulltak,
 Elmulott a háború.
 János lett a Janikából
 S vig szeméből — szomorú...
 Nem kérdezi: (nincs, ki tudná,
 S nem mondaná, aki tudná),
 — Hová lett az apuka...

De este a csillagokat
 El-elnézi szomorun...
 Lám, ott fenn, a felhők felett
 Szép hadinép most vonul.
 Vigaszos hang sugja néki:
 (Ha a szívét meg is vérzi)
 — Igen... ott jár apuka!

Vitéz Rózsás József.

Szülői értekezéslet

Vannak a nevelésnek olyan kérdései, amelyeket csak az iskola és szülők közös munkája oldhat meg. Egyik — napjainkban annyira égető — kérdés a hazugság kérdése, amely ellen védekezni, azt megakadályozni kellene.

Sok olyan megnyilatkozása van a mindennapi életnek, ami mellett szinte közömbösen halad el az ember. Annyira megszoktuk, hogy sokszor észre sem vesszük, vagy ha észre vesszük is, nem tulajdonítunk neki semmi fontosságot. Ilyen fel nem fedezett, de mindig körülöttünk ólálkodó jelenség a hazugság. Vannak, akik azt mondják, hogy egész mai életünk át meg át van szöve hazugsággal. Vagy nem igaz? Gondoljunk csak a trianoni békére, milyen címen kapták meg az oláhok Erdélyt? Azon a címen, hogy azt hazudták a békebiráknak, hogy Erdély őslakói nem a magyarok, hanem a római sereg maradványai, vagyis a románok voltak. Ugyanilyen hazugság adta a cseheknek az északnyugati és keleti Magyarországot! Ime, látjuk, mit tesz a hazugság: országokat tehet tönkre, ezeréves államtestet tördel szét darabokra! De ott látjuk a hazugságot a politikában, a gazdasági életben, sőt megtaláljuk a családban, a házasságban is. Csak egyetlen napon figyeljük meg a körülöttünk zajló életet, meglátjuk, mennyi rengeteg hazugsággal találkozunk lépten-nyomon.

A hazugság olyan társadalmi jelenség, amellyel szemben soha sem lehetünk biztonságban. Olyan óvatosan, finom mesterkedéssel, olyan lopva csuszik áldozatához, hogy igen sokszor észre sem vehető. Az emberi hiúságnak tetsző ezerféle külsőt vesz magára. Alattomos, tehát veszedelmes ellenség. Megmérgezi a beszédet, szétrágja a bizalmat, szétrombolja a társaséletet s ezzel az emberi élet gyökerét támadja meg.

Mi a hazugság? Sokféle meghatározása van. A lényege az, hogy valaki tudva és akarva mond olyat, ami nem igaz. A hazugság egy dolognak tudatosan hamis előadása; ami meghatározott célokat igyekszik elérhetővé tenni az ámitás által.

A hazugságra való hajlam az emberi természet, továbbá a környezet hatására fejlődik ki. Mindenekelőtt azonban azt kell tisztáznunk, mit nevezhetünk igazán hazugságnak, mivel nem minden hazugság, amit általában annak nevezünk.

A mindennapi életben általában hazugságnak nevezünk minden olyan kijelentést, ami nem felel meg a valóságnak. Ez azonban nem így van. A beszélő ember szempontjából mindig az az igazság, amit ő annak tart. A ha-

nul meg: az, hogy a hazudó tudja, amit mond, az nem igaz, a másik pedig az, hogy ezt a hazugságot mással is el akarja hitetni.

A gyermek sem hazudik mindig, amikor nem mond igazat. Hiszen olyan tökéletlen eszköz a nyelv, a beszéd, amivel még mi, felnőttek sem tudjuk mindig kifejezni azt, amit éppen szeretnénk. Mennyivel nehezebben találja meg a gyermek pontosan azt a szót, azt a kifejezést, amely lelki tartalmának éppen megfelel s hányszor érti félre a gyermeket még a tulajdon édesanyja is, aki pedig már hozzá van szokva gyermeke egyéni kifejezőmódjához.

Mindnyájan tudjuk, hogy még a felnőtt szemtanuk is milyen különböző és mennyire mást mondanak egy és ugyanazon dologról, amit láttak, és teljesen jóhiszeműen. Elég itt hivatkoznom arra, hogy valamilyen szerencsétlenségnél hány tanut hallgatnak meg, akik mind mást és mást mondanak annak okairól és körülményeiről. Ha a felnőttek ennyire tévednek egy és ugyanazon dolog látásában és megfigyelésében, mennyire tévedhet akkor a gyermek! Éppen ezért a mi törvényeink meg sem engedik a 14 éven alóli gyermekek megesketését akkor sem, ha tanuként hallgatják ki őket.

Nem bizonyos, hogy hazudik a gyermek akkor sem, ha az iskolából hazaérve azt mondja, hogy valamiből kettőszre felelt, holott háromast kapott. A gyermek más szempontból bírálja el feleletét, mint a tanító s lehet, hogy ő meg van győződve arról, hogy felelete kettőst érdemelt. Aztán ahány ember, annyi féle a dolgok értékelése is. Van, aki valamit már elégnek tart, ugyanazt más soknak, ismét lehet, aki ugyanazt kevésnek találja.

Előfordul az is, hogy a gyermek erősakaratu (szugesztív erejű) emberek kérdésére nem tud másként felelni, mint ahogy azt a kérdező szavaiból kéri. De gondoljunk arra is, hogy hány öreg ember van, aki késő öregségében visszaemlékezve gyermekkorára, azt olyan szépnek, rózsásnak találja, hogy szinte mennyei állapotnak tűnik fel. Ez sem hazugság, csak nem valóság, mert a képzelet már kiejtette a mult képéből a rossz, kellemetlen vonásokat. Ezért mondjuk, hogy a mult mindent megszépít, az idő feledtet.

A hazugság társadalmi jelenség, mert általa az ember a megtévesztés szándékával *másokkal* akar valami valótlanak felismert dolgot valóságként elfogadtatni. A hazugsághoz két személy kell: aki hazudik s akinek hazudnak. Érdekes dolog, hogy az emberek általában nem mindenkinek hazudnak egyformán.

Egy köztisztelőben álló egyén becsapása sokkal nagyobb ellenszenvet vált ki belőlünk, mintha egy megvetés-

ben részesített embernek hazudik valaki. Egy koldusnak hamis pénzzel való rászedését sokkal inkább elítéljük, mintha valaki például a villamostársaságot csapja be néhány fillérrel.

Általában háromféle embert különböztetünk meg a hazugság szempontjából:

Van olyan, aki megértette a közösség parancsát és szívesen hoz áldozatokat mások érdekében. Az ilyen embert nevezzük szociális érzésűnek.

Vannak azután olyanok, akik mindig arra törekszenek, hogy felülkerekedjenek másokon, sokszor azok rovására, s egyedül a maguk hasznát, érdekét tekintik. Az ilyenek nem válogatnak az eszközökben, hogy céljukat elérjék s mások jogait egyáltalában nem veszik figyelembe s nem tisztelik. Ezeket nevezzük aszociális típusú embereknek.

A harmadik fajta ember olyan, akiből teljesen hiányzik minden embertársi tisztelet. Ellensége minden törvénynek, korlátlan hatalmat és jogot követel önmagának, de minden kötelezettség nélkül. Az ilyen ember az antiszociális típus.

Nézzük most e három fajta embert külön-külön. Az első, amit szociális típusnak mondtunk, mindig másoknak akar kedvezni, hasznot vagy örömet okozni. Nem ritkán megteszi azt is, hogy saját érdekeit áldozza fel csak azért, hogy másoknak valami hasznot, örömet biztosítson. Az ilyen ember ma olyan, mint a fehér holló.

A második típus, amit aszociális típusnak mondtunk, mindig önmagát tartja a világ közepének. Egyetlen célja az, hogy minden reá nézve kellemetlen körülménytől megszabaduljon és a maga számára kellemes és nyugalmas életet biztosítson, ha mindjárt mások rovására is. Csak a maga szempontjait nézi s nem törődik másokkal. A gyermek is ilyen hazugságot követ el, amikor saját érdekében eltitkolja szülei előtt azt, hogy valamilyen mulasztásért őt az iskolában megbüntették.

Legveszedelmesebb típus a harmadik, amit antiszociálisnak mondtunk, mivel ennek az a célja, hogy valaki mást tudatosan és készakarva megkárosítson. Ide tartozik a rágalmazás, a hamis tanuvallomás, mint a legfertelmesebb emberi bűnök. Ha a gyermek valami bűnt követ el, szintén szívesen folyamodik ehhez a hazugsághoz, s igyekszik — magáról elvonva a figyelmet — másokat, ártatlanokat meggyanúsítani.

Nézzük végre a hazugságot erkölcsi szempontból. A tudatos és rosszindulatú hazugság nagy bűn, mert vele másokat akarunk megtévesztetni, hogy ezzel magunknak hasznot, ártatlanságot biztosítsunk. Hiszen vannak olyan ha-

zugságok is, amelyeket senki sem tart bűnnek. Így például ki tartaná hazugnak azt a színházi rendezőt, aki, amikor észrevette, hogy a színpadon tűz támadt, kilépett a függöny elé s azt mondotta a közönségnek, hogy az egyik művész megbetegedett, így tehát az előadást tovább nem folytathatják. A közönség erre szépen haza indult s kiűritette a színházat. Mennyire más természetű az ilyen hazugság, mint az, amikor a gyermek cinikusan és következetesen csapja be saját szüleit! Vagy elítéljük-e azt az orvost, aki bizva a jó Isten segítségével, önbizalmat és ellenálló erőt ad a betegnek ártatlan hitegetésével?

Az erkölcs szempontjából minden tudatos hazugság bűn. És mégis mit látunk, azt, hogy sohasem volt még annyira elterjedve a hazugság, mint korunkban. Szinte azt mondhatnánk, hogy az igazsággal alig lehet boldogulni, annyira hozzászoktak az emberek a hazugsághoz. Alig nyithatunk ki regényt, alig nézhetünk meg a színházban, vagy a moziban valamilyen darabot, amelyben a hazugságnak ne jutna szerep, sokszor éppen döntő szerep. Sok példa és alkalom van a hazugságra. Hiszen már a kis gyermek mennyi hazugsággal van körülvéve. Figyeljük csak meg, mennyit hazudik neki az édesanyja, hogy megigya a reggeli kávé, vagy megegye a nem fogára való ebédet! Vége-hossza nincs a sok áltatásnak, becsapásnak.

Addig nincs baj, amíg a gyermek ezeket a hazugságokat minden kritika nélkül elfogadja. Mikor azonban a gyermek már tudatossá lesz s rájön arra, hogy az, amit neki mondtak, egészen más, mint amit ő tud, vagy rájön, hogy becsapták, gyengeségét kihasználták, csalódik szülei-ben, akiket pedig eddig a világ legjobb, legtekélyesebb embereinek tartott. Mennyire veszedelmes az a hazugság, amelyet akkor találnak ki a szülők, amikor valamilyen okból például nem engedik el gyermeküket a vasárnapi istentiszteletre s azt mondják gyermeküknek, mondd azt a tanító urnak, hogy beteg voltál. Mit gondol a gyermek ilyenkor? Azt, hogy szülei is hazudnak, tehát nem lesz nagy bűn, ha olykor-olykor ő is ehhez a fegyverhez nyúl a saját érdekei megvédésére. Így születik a hazugság, s így vetik el sokszor éppen maguk a szülők, — akik pedig legjobban szeretik gyermekeiket, — azok lelkében ennek a csuf bűnnek, a hazugságnak magvát.

Mi okozza a hazugságot? Sok minden. Először is mindenki jobbnak, szebbnek, nagyobbak, nemesebbnek akar látszani mások előtt, azután a büntetéstől való félelem, a felelősségtől való rettegés, a félelem, a megszokás, a kényszer, ha valamit nagyon megkíván a gyermek s azt meg akarja kapni, a nyálánság, a játék, a sport, a futball, a bosszuvágy, a gyávaaság, a lustaság, a hiuság, mások baj-

bakeverésének szándéka, a káröröm, stb., ki tudná mind felsorolni.

Erdekhazugság az ugynevezett iskola-hazugság, amelynek segítségével a tanuló él igen sokszor. Így például, amikor nem tanulta meg leckéjét, vagy nem készítette el házi feladatát, mindenre tud azonnal mentséget, csak hogy szabaduljon a rossz jegytől vagy a büntetéstől. A rosszul sikerült feleletek és dolgozatok letagadása, az intőcédulák vagy az Ellenőrző-könyv hamis aláírása, valamilyen tárgy eltörése, mindenféle tilalomáthágás letagadása legtöbbször azzal magyarázható, hogy a tanuló fél a következményektől, s menekülni akar azok elől.

Nézzük már most azt, kinek hazudnak és kinek nem hazudnak a gyermekek? Ez mindig attól függ, hogy milyen viszonyban vannak azzal, akinek hazudni akarnak. Nem hazudnak annak, akit szeretnek, aki iránt bizalommal viseltetnek, akivel barátkoznak, akit jó emberismerőnek tartanak, akit maguknál okosabbnak, tanultabbnak hisznek, akiben felfedezik a jóságot, igazságosságot és a megértő szigort. Nem szeretnek hazudni az olyan embernek, akitől tudják, hogy rájuk pirit hazugságuk miatt, vagy ki-neveti őket.

Annál többet hazudnak a gyermekek olyanoknak, akiket nem szeretnek, sőt éppen gyűlölnék, aki távol áll tőlük, akiket ellenségüknek tartanak, akik elhiszik hazugságaikat, akik nem ismerik őket és nincs módjukban, hogy ellenőrizzék állításukat. Hazudnak annak is, akitől félnek, aki maga is hazudik, aki fennhéjázó, henceg.

Milyen mértékben terjedt el a hazugság a család körében? Megállapíthatjuk, hogy minél ideálisabb egy család élete, annál kevésbbé tud ott tanyát verni a hazugság. Másszóval a hazugság mértéke mindig megmutatja, hogy otthon, a családban milyen élet van; boldog, harmonikus, vagy széthuzó, civakodó. Minél több valahol a hazugság, annál nagyobbak ott a bajok. Mert bizony nem egy esetben a gyermek hazugságának a szülők az okai, — a családi élet sok apró hazugsága ott ólálkodik mindig a gyermek körül. A számlát hozó, vagy az érkező vendég előtt való hazudás, hogy nincsenek itthon szüleim; a vasuton való utazásnál a tiz év betöltetlenségére való kioktatás, mind-mind melegágyai lesznek a későbbi önálló hazugságoknak. Főlösképpen is mondanunk, hogy milyen zavarokat idéznek elő a rendetlen családi körülmények a gyermeknél; a válások, a többrendbeli anyák és apák lélekpusztító huzavonája. Ilyen körülmények között sok gyermek lába alól kicsuszik a talaj s rohan, — saját hibáján kívül, — a hazugság és bűn örvényébe. Ki a felelős ezért? A szülők.

Hogyan ítélik meg a gyermekek a hazugságot? Erre csak azt felelhetjük, hogy különösen a 10—14 éves korban lévő serdülő gyermekek nem ítélik el a hazugságot és találnak rá mentséget, aminek legfőbb oka az, hogy maguk is hazudnak. Itt kell bele nevelni a gyermekbe azt, hogy a hazugság bűn, mert Isten parancsát szegjük meg vele, a hazugság embertársaink elleni véték, mert másoknak kárt okozunk vele; a hazugság a magunk kárára is van, mert nem fognak megbízni bennünk mások, ha észreveszik, hogy mi is hazudtunk nekik. Itt, ebben a korban kell ránevelni a gyermekeket arra, hogy a hazugság jellemtelenné teszi az embert, mert a hazugság aláássa a becsületet, a hazugság aljas, megalázó dolog, amit rendes ember nem tesz meg.

Szerencsére a lelkiismeret is jó szolgálatot tesz a hazugság elleni küzdelemben. A lelkiismeret nagy ellensége a hazugságnak.

Hogyan küzdünk a hazugság ellen? A legjobb mód az, ha igyekszünk a hazugságot megelőzni, vagyis ha a hazugság okait igyekszünk kiküszöbölni. Igen nagy szolgálatot tesz e téren a vallásos élet, amely nagyban csökkenti a hazugságot. A vallásos ember, gyermek nem hazudik annyit, mint a hitetlen. A lelkiismeretvizsgálat is jó eszköznek bizonyul a hazugság elleni védekezésben. Legtöbb eredményt azonban a megértéssel, szeretettel, jószággal és különösen a jó példával lehet elérni. Itt általános szabályt felállítani, hogy hogyan lehet a hazugságtól megóvni, nem lehet. Az, hogy kit hogyan térítsünk vissza a hazugság utjáról, függ a gyermek természetétől, a szülőkhöz való viszonyától. Mindenesetre jó emberismerőnek kell lennie a szülőnek, hogy mindig a legjobb és legmegfelelőbb eszközt alkalmazza a gyermeknél. A bűn, a tévedés bevallását mindenesetre enyhítő körülménynek kell venni. Ha ez nem történik meg, szinte szándékosan kergetjük a gyermekeket a hazugság karjaiba. Az igazmondásnak magának értéke van, amit jutalmazni kell, ha a hazugság versenyét akarjuk ellensúlyozni.

A további eszközök a következők. Engedjük a gyermeknek a játékra és szórakozásra is időt, — amikor elvégezte iskolai feladatait. Érezze a gyermek azt, hogy a jól elvégzett kötelesség jutalommal jár. Azután igyekezzünk észrevéttetni a gyermekkel azt, hogy hazugsággal nem érheti el célját sohasem. Éreztessük vele, hogy mennyire megbecsüljük az igazságot, az igazmondást, még akkor is, ha valami bünt követett el különben. A beismerés mindenesetre enyhíti cselekedetének következményeit. Ha a gyermek hazudott, mindig tervszerűen, jóakarattal, megértéssel s az ok természetének megfelelő módon járjunk el.

Vigyázzunk arra is, hogy ne kergessük bele a gyermeket hazugságba. Ne tiltsuk el a gyermeket olyan dolgok véghezvitelétől, ami neki örömet okoz anélkül, — hogy azt egyidejűleg valami, őt szintén érdeklő ártalmatlan dologgal ne kárpótolnánk. Parancsainkat, utasításainkat adjuk meg neki határozott és félre nem magyarázható módon, viszont mindig csak annyit kívánjunk tőle, amit megtehet. Szoktassuk rá a gyermekeket arra, hogy bátran, minden félelemérzés nélkül számoljanak be az iskolában történeteikről, hogy őszintén közöljék gondolataikat, feltörő érzéseiket. Éreztessük meg vele, hogy az igazság követése, kimondása szép dolog, ami megnyugtató, jó érzést eredményez, felszabadít.

Másrészt neveljük rá a gyermekeket arra, hogy minden hazugsággal szemben undort, megvetést érezzenek, tudatosítsuk bennük azt, hogy a hazugság gyengeségre, puhaságra, alantas érzületre vall, hogy a hazugság megalázó és megsegyenítő.

Legtöbbet tehetünk a hazugság elleni küzdelemben a kötelességteljesítésre való nevelés által. Utalok itt elsősorban a házi feladatok következetes és minden alkalommal való ellenőrzésére. A házi feladat elkészítésének elmulasztása, a feladott lecke megtanulásának elhanyagolása, egyszerűen a rend elleni vétés az oka legtöbbször a hazugságnak. Ha gyermekeinktől mindig és mindenben rendet követelünk, akkor nagyon sok hazugságnak vehetjük elejét! Vonatkozzon ez a rend a gyermek rendesen kitisztított cipőjére, a naponta kikévelt ruhájára, a rendesen megfésült hajára, állandóan tisztán tartott kezére, testére, körmére és lábára. De meg kell követelnünk azt is, hogy minden holmiját, könyveit, irkáit, ceruzáját, tollszárát, rajzeszközeit mindig rendben tartsa és hozza magával, amikor ezekre éppen szükség van. Követeljük meg azt, hogy könyveit, taneszközeit már otthon, lehetőleg még este, lefekvés előtt — tegye rendbe és készítse el. De ossza be idejét is, hogy jusson belőle a játék mellett a tanulásra is, a házi feladatok elvégzésére is elegendő. Szinte ezt mondhatnám, ebben látom legjobb és legeredményesebb eszközt a hazugság elleni küzdelemnek.

Végül neveljük rá gyermekeinket arra, hogy ne igyekezzenek a már elkövetett bűn következményeitől, a büntetéstől minden áron megszabadulni, hanem vállalják el azt még akkor is, ha az rájuk nézve kellemetlen, mert ha megbánjuk cselekedeteinket, megfogadjuk, hogy ezentul kerülni fogjuk az ilyen dolgok véghezvitelét, a megérdemelt büntetés vállalása és annak türelmes elviselése lesz a legbiztosabb eszköz, amivel a hazugságtól megóvhatjuk.

Ha hazugságon kaptuk gyermekünket, követeljük tőle

azt, hogy kisebbitse a büntetést azzal, hogy maga vallja be bűnét. A vizsgálatot lehetőleg négy szemközt végezzük, mert sok gyermek, de felnőtt is, — tartózkodóbb természetű, s nem szívesen vall mások előtt. Ha nem vallja be bűnét, mondjuk neki azt, hogy azon esetben, ha megmondotta volna az elkövetett vétséget, csak kisebb büntetést kapott volna, így azonban sokkal nagyobb büntetést kap, konok tagadásaért.

A hazugság felderítése után ajánljuk a gyermeknek a tüzetes lelkiismeret vizsgálatot és annak rendszeresítését. Legjobb időpont erre az este, a lefekvés előtti idő, amikor imádság formájában lepergetjük emlékezetünkben a nap minden cselekedetét, bűnét, kisiklását s elgondolkozunk azon, vajjon mit és jól cselekedtünk-e, nem másként kellett volna cselekednünk, mint ahogy tettük. Ha ez mindennapi, rendszeres, őszinte vizsgálattá válik, ha mindennap megkérdezzük magunkban: hát Jézus mit szólna tetteimhez, — igen sok hazugságnak elejét vesszük.

Ha azonban megátalkodott a gyermek és mindenáron büntetni kell, vigyázzunk arra, hogy a büntetés feltétlenül jó legyen. Néha szinte határozottan megtorló büntetést kell tennünk. Ennek előfeltétele azonban az, hogy a szülők egyetértsenek a bűn megtorlásában s ne akarjon az édesanya — pláne gyermeke előtt — annak pártjára állani az apával szemben. Egy kellő időben alkalmazott büntetés sokszor többet ér minden rábeszélésnél, különösen ha határozottan rosszindulatu gyerekekről van szó.

Ezek lettek volna azok, amikre fel akartam hívni a mélyen tisztelt szülők figyelmét, elsősorban a saját gyermekük, másodsorban a saját maguk jól felfogott érdekében. Ismerjük a mondást: aki hazudik, az lop is. Kérдем, melyik szülő szeretné látni gyermekét tolvajnak? Ez legyen előttünk akkor, amikor gyermekünket rá akarjuk nevelni az igaz, becsületes és erkölcsös életre, s ha ezt megadtuk nekik, akkor nagyobb kincset hagyunk rájuk örökségül, mintha töménytelen birtokot, néhány hatalmas palotát, vagy drága kincset adtunk volna nekik, mert így megajándékoztuk őket a nyugodt és boldog élet pótolhatatlan kincsével: a tiszta lélekkel.

A szobor álma

— Emlékezés Trianonra —

Irta: Bucsy Jenő állami tanító

Aradi vesztőhely régen réma szobra,
Feléled az éjben lázasan, riogva...
Mi az? Mi történt itt? Mi van ott?
Hová lettek a vitéz magyarok?

Nem szóltok már? Nem is költögettek?
Mi történt, hogy így elfeledtek?
Nincs ki törődjön már, gondoljon én velem,
Segíts meg, nézz reám én édes Istenem!

Álmom talán nem vált volna szép valóra?
Csak nem pusztult ki a berek, meg a róna?
Tán nem szedték széjjel még e nemzetet?
Ki ellenségein mindig győzedelmeskedett?

Nagyon rossz álmom volt, nem tudtam pihenni,
Rosszul esik reá visszaemlékezni,
Harc, háboru tombolt a nemzetek között,
Nemzetem is ott volt, birkózott, küzködött.

Petőfi és Kossuth, ők is felébredtek,
Harcra buzdították a hős regimentet:
Előre honvédek! fel a viadalra!
Horvát, rác, meg oláh, hogy azt megsirassa!

Hős rohamok viszik zászlónk győzelemre,
Fut, inal az ellen esztét, fejét vesztve,
Hatvan, Vác, Isaszeg, Nagysalló, Komárom:
Honvéd zászló lobog végig mindahányon!

De jaj! letörött a zászló rúdja már is:
Rátámadt az osztrák, meg az orosz cár is:
Sárba már a selyme, sötét lett az égbolt;
Ugy nézett ki Hazám, mint aki már megholt.

Lassan derengett még az éjtszaka árnya,
Hullarabló sasnak csattogott vad szárnya,
Az garázdálkodott sötét lepel alatt,
Nem hitte, hogy egyszer ő is alul marad.

Lassan hajualodott, türelemmel várták,
Hitték hazájuknak új feltámadását.
Eljött! Öröm volt! Boldogság volt minden,
Megsajnálta őket fenn, a magyar Isten.

Rövid ünnep után kavarodás támadt,
 Dühös ellenségek támadták hazánkat,
 Mind ellensége volt, körül valamennyi,
 Küzdhetsz megint Hazám, nincs időd pihenni.

Kardot köt most ismét agg, férfi és gyermek,
 A sok ellenséggel kezdi a küzdelmet.
 Mi történik? Uram! valóság ez? álom?
 Fut már az ellenség, — szinte alig látom.

Vörösördög kerget muszkát, oláht, rácot!
 Olasz és francia nem győzi a táncot.
 Nagy küzdelmek után négy és fél év mulva,
 Lábánál feküsznek országok, lapulva.

Jaj, de a cél előtt megfordul a kocka:
 Áruló, gaz népek ránk törnek orozva!
 Forradalmat kiált szitkozódó szája:
 Így jutott gazkézre Szent István országa!

A letiprott férgek újból lábra kapnak.
 Lépesről, lépesre mind beljebb haladnak,
 Észrevétlen jönnek, ravasz róka módra...
 Lopják már Hazánkat, hátulról, orozva.

Erdélyben az oláh, délen a rác rabolt,
 Cseh a Felvidéknek egy-kettő: ura volt!
 Tétlen az osztrák sem maradt ott, nyugaton:
 S mire felébredtél... sirhattál... magyarom!

Ez mind valóra vált! Szegény magyar Hazám!
 Csonkán, bénán mehetsz sorsod országutján!
 Elrabolták gyöngyöd, drága kincsed, éked,
 Erdély, Bánát után, fent a Felvidéket.

Hát azért nem jöttök kölögetni engem,
 Eltéptek töletek, idegen föld lettem...
 Árván maradtam itt, nincs ki gondoljon rám,
 Látogatóm néha egy-egy vándor madár.

Kedves vándor madár! örülök ha látlak,
 Vidd el üzenetem: összetört hazámnak...
 Maradjon magyarnak, ne csüggedjen vészben,
 Legnagyobb bajában, csak most egyetértsen!

Bizzék Istenében! Ne hagyják most Őt el,
 Együtt érez Ő a sokat szenvedővel.
 Hallgatja a fohászt, hallgatja az imát,
 Vissza adja még a régi magyar Hazát!

Legyetek csak résen, majd eljön az óra,
Készen vagyunk mi is a várt riadóra,
Ott leszünk veletek, mi az élen megyünk,
Istenünk velünk van, ki volna ellenünk?
Ott repül felettünk az ős turul madár,
Ujra a Kárpátok lesz a magyar határ.

Dicső Magyar Isten! Nemzetemnek Atyja!
Tehozzád fordulok, nehéz fájdalmamba,
Hallgasd meg nemzetem imáját, fohását,
Add vissza magyarnak a régi Hazáját!
Nagyságot adj neki, erőt, boldogságot!
Tedd egészsé ismét — Nagymagyarországot!

* * *

Tizenkettőt ütött Aradon az óra...
Szegény magyaroknak szomorú a sorsa...

Névtelen hősök

<i>Lengyel mocsarak közt</i>	<i>Idegen hant alatt</i>
<i>Omladozó sirok.</i>	<i>Nyugtalan az álom!</i>
<i>Rájuk emlékezve</i>	<i>Éjjélkor átkelnek</i>
<i>Forró könnyet sirok.</i>	<i>A csonka határon.</i>
<i>Száz meg száz magyar hős</i>	<i>S holt szívüket ilthón</i>
<i>Porlad ott jeltelen,</i>	<i>Agyonsebzi újra</i>
<i>Hősi homlokukra</i>	<i>Hontalan magyarok</i>
<i>Babér már nem terem!</i>	<i>Töviskoszorúja.</i>

<i>Sok magyar hőst takar</i>	<i>Akit úgy szerettünk</i>
<i>Galicia síkja,</i>	<i>S vissza nem jöt élve;</i>
<i>Szibéria jege,</i>	<i>Kinek a hazáért</i>
<i>S lankás Bukovina,</i>	<i>Folyt el drága vére</i>
<i>Piavé habjai,</i>	<i>S vissza nem jött élve;</i>
<i>Sziklás Karsztok völgye,</i>	<i>Látogathat minket:</i>
<i>Szerb agyagóceán</i>	<i>Sirassuk meg újra</i>
<i>S a franciák földje.</i>	<i>Drága véreinket!</i>

P. Ábrahám Ernő.

Isten hozott, fecskemadár!

Isten hozott, fecskemadár,	Jaj, most látom meg egyszerre:
De régen vár egész határ!	Veréb jár a fészkelekre!
Egész határ minden telke,	Szájában az utca rongya,
Hisz te vagy a lavasz lelke!	Fészkelek elbitangolta...
Száz országon átrepültél,	S megszűnik a tanácskozás,
Isten útján hazajöttél...	Kezdődik a viaskodás,
Te vagy Isten madárkája,	Észbekapva, közrekapva,
Hinak-e ugy más országba?	Támadolok rá a bitangra.

Mi bajod van, páros fecske,	Szárnyatokkal verdesitek,
Hogy sirva szállsz az eresze?	Csőrötökkel tépdesitek.
Megvan még a régi fészek,	Száll a szélben tépett tolla,
Mit bántani, tudod, vétek.	Mikor szökik csiripolva...
Miért szálltok az eperfára,	Ti meg vígan csicseregve
Fa tetején száraz ágra?	Szálltok aztán fészkelekbe,
Tanakodtok, panaszkodtok,	A szemetet kiszórjátok:
Ugyan miről tanácskoztok?	Istenáldás a nótátok!

Kicsi fecskék, tudjátok-e,
Vándorfecskék, láttátok-e:
Fészkünket is megorozták.
Ó, mivé lett Magyarország!
Győztes fecskék, daloljatok,
Lelkünk remél állalatok!
Töletek is tán mindenki
Megtanulja, mit kell tenni!

Móra István.

Magyar zászló

Szeressük a hófehér színt,	Szeressétek ezt a zászlót,
Szeressük a zöldet,	Híven szeressétek.
Szeressük a piros vértől	Fonjatok rá hőstettekből
Ázott magyar földet,	Új koszorút, szépet!
Mert a piros, fehér és zöld	Hadd lengje be dicsőséggel
Ősi zászlónk színe,	Kárpát ősi ormát
Benne fénylik, benne ragyog	És hirdesse, hogy feltámad
Dicső multunk hire,	Szép nagy Magyarország!
Hősök arany szíve.	Régi Magyarország!

Móra László.

Amerre a Tisza folyik!

Vágyik oda az én szívem,	A folyó is, a vidék is
Amerre a Tisza folyik.	Itt van, itt él a szívemben.
Elszáll oda ezerszer is	Hát még, aki édes örök
Napfeljöttől napnyugtáig,	Szeretettel vár ott engem,
Amerre a Tisza folyik.	Amerre a Tisza folyik!

Aldja meg az Isten öket!
 Az én lelkem jó anyámat,
 Meg ő érte, ahol csak jár,
 Azt a földet, azt a tájat:
 Amerre a Tisza folyik.

Szabolcska Mihály.

A négy testvér

Tavasszal a napsugár	Ősszel jön a hervadás,
Csókol ejt a földre,	Megy a gólya, fecske,
Nől a virág, nő az ág,	Hull a levél a fákról,
Nől a vetés zöldje,	Fujja a szelecske.
— Isten néz a földre.	— Isten így rendelte.

Nyáron érik a gyümölcs,	Télen csendes a határ,
Meg a kenyér magja,	Fehér a ruhája.
Télre szőlő kenyerét	A jó Isten bölcs keze
Ki-ki csűrbe rakja.	Paplant terít rája.
— Ezt is Isten adja.	S az új tavaszt várja!

Móra László.

Az új kenyér

Milyen oszló, milyen foszló,	Lisztjét édesapám hozta,
Ducoshátú, szép, pirosló,	Anyám keze dagasztotta,
Illatos, lágy, hófehér,	Tán azért is oly szépszinű,
Az új, szent magyar kenyér.	A kalácsnál is jobb ízű!

Milyen ropogós a héja,	Tán azért száll, hogyha látom,
Kiváncos a karéja!	Ég felé az imádságom:
S mily beszédes, mily szelid,	Ó, édes, jó Istenünk!
Mikor frissen felszelik!	Mindig ilyet adj nekünk!

Vályi Nagy Géza.

Mi a legszebb a világon?

Szép az Alföld sik vidéke,
Azt se tudni, hol a vége.
Álmodozva betakarja
Köröskörül az ég alja.

Szép az erdő a sok fával,
Mélyén zendül vig madárdal.
Erdő alján, patak mellett
Mosolygó kék nefelejcek.

Rajta egymást vállogatják
Rozsvetés és buzatáblák.
A pusztákon gulya, ménes,
A rét sok virággal ékes.

Szép a tenger, hogyha szelid,
Csendes vizét hajók szelik,
De ha vihar támad rajta,
Hullámai éig csapja.

Szép a Felföld bércevidéke:
Hegyek nyulnak fel az égbe.
S lehet-e képzelni szebbet:
Sziklák ölén tengerszemet?

Szép az ég is fejünk felett:
Báránnyfelhős kék mennyezet.
Éjtszaka is van varázsa:
Ezer csillag ragyogása.

Mi a legszebb a világon?
Szép itt minden, mint az álom.
S aki mindezt teremtetle,
Aldott legyen Isten neve!

P. Abrahám Ernő.

A Balaton

Megteremté Isten
A kerek világot,
Közepébe tette
Szép Magyarországot.

Es amint lenézett
Csodaszép művére,
Kéje érzetében
Könny tolult szemére.

Bércekkel, folyókkal
Feldiszesítette,
A malaszt tömlőjét
Kiönté felette.

A könnyü lecseppent
A legszebb vidéken;
A föld meg nem itta,
Megtartotta épen.

S ami szép s dicső volt
A kerek világon,
Kis tükörben együtt
Lőn Magyarországon.

Tükre lőn az égnek,
S szép Magyarországnak...
Nevezik e könnyet
Balaton tavának.

Garay János.

Idők sodrában

Németország és Ausztria egyesülése teljesen megváltoztatta Európa földrajzát. Az Anschluss révén a német birodalom kerekén 84.000 négyzetkilométer területet nyert és összes területe most 553.000 négyzetkilométer. Ezzel Németország lett — Szovjetország után — Európa második legnagyobb országa. Utána Franciaország következik 550.000 négyzetkilométer területtel, Spanyolország 505.000 négyzetkilométerrel. A világháború előtt a német birodalom területe 540.000 négyzetkilométer volt és így a német birodalom a harmadik helyen állott területre nézve Európában. Első helyen Oroszország volt 5.2 millió négyzetkilométernyi területtel, a második helyen Ausztria-Magyarország 676.000 négyzetkilométerre. Németország után következett Spanyolország és Svédország. A világháború után Ausztria-Magyarország széttöredezett, a negyedik helyen állott Németország s az ötödiken Svédország volt.

Ma a német birodalom területe 13.000 négyzetkilométerrel nagyobb, mint volt a világháború előtt. Ausztria csatlakozása tehát nemcsak, hogy kiegyenlítette azt a területvesztést, amelylyel a békeszerződés sújtotta Németországot, hanem még nagyobbá tette Németországot, mint volt a háború előtt.

Németország hegy- és vízrajza, valamint városrangsora is megváltozott az Anschluss következtében. Németország legmagasabb hegycsúcsa most már nem a bajor-osztrák határon emelkedő Zugspitze, hanem az ausztriai Magas-Tauern hegyvidék legmagasabb csúcsa, a 3789 méterrel a tenger színe fölé nyúló Gross-Glockner. A Duna — forrásától Pozsonyig számítva — Németország leghosszabb folyója. A birodalom második városa immár nem Hamburg, hanem Bécs, amelynek lakossága kerekén 1,860.000 lélek.

Az egész német birodalom lakossága a kerekén 6.8 millió ausztriai némettel együtt 75 millióra emelkedett. Az európai lakosság-rangsorban ez nem okozott változást. Németország — mint eddig és a világháború előtt is — a második helyen áll Európában Oroszország mögött. Utána következik Anglia 47 millió lakossal, Olaszország 42 millióval, majd Franciaország 41 millió lakosával.

Lényeges azonban, hogy a német birodalomnak most, az

Anschluss következtében a világháboruban szenvedett nagy embervesztése ellenére is kereken hét millióval több lakosa van, mint volt a világháboru előtt.

Az új nagynémet birodalom középponti európai helyzetét megvilágítja az a tény, hogy nem kevesebb, mint tizennégy állam határolja: Dánia, Hollandia, Belgium, Luxemburg, Franciaország, Svájc, Lichtenstein, Olaszország, Jugoszlávia, Magyarország, Csehszlovákia, Lengyelország, Litvánia és Danzig.

Ezek közül új, az Anschluss révén támadt szomszédok a következők: Lichtenstein, Olaszország, Jugoszlávia és Magyarország. Egy szomszédal kevesebbje van ma Németországnak; ez a szomszéd — Ausztria volt.

I R O D A L O M

Mátray Ferenc: Kis djákok, nagy diákok. (Szeged, 1938. Szerző kiadása. 160 l.)

Régi problémája ugy a nevelésnek, mint az irodalomnak a jó ifjúsági irodalom. Kiváló íróink között alig akad néhány, akinek műve — bár egyébként minden kritikát megáll — teljes egészében a gyermek vagy az ifjúság kezébe volna adható. Ennek oka legtöbbször abban keresendő, hogy nagy íróink műveik megalkotásánál nem lehetnek figyelemmel az ifjúságra, az általános ember számára készítik műveiket. Szerencsés eset, ha az író egyuttal pedagógus is: még hozzá mindkettő a javából. Ezek a ritka egymásratalálások eredményezik a tiszta s minden ízében valóban ifjúsági műveket.

El kellett mondanunk előljárójában ezeket, mert fenti mű olvasása után szinte önkéntelenül észre kell vennünk, hogy itt ezzel a szerencsés esettel találkoztunk! Valóban, Mátray műve egy régi, tapasztalatokban gazdag nevelőnek a jó és kiforrott író minden készségével előadott mondanivalója, nemcsak a gyermekek és ifjúság, hanem — s ez természetéből következik — még felnőttek számára is valóságos élmény.

Elbeszélései az igazi jó nevelő lélekfigyelő és formáló munkássága közben szerzett tapasztalatok gazdag tárházából valók, amelyeket a vérbeli író avatott kezével válogatott esokorba. Alakjai husból-vérből vannak s az események megtörténhettek volna mindnyájunkkal épugy, mint Tanító Ferivel, Kajtor Pállal vagy Csunderlik Jozsóval. Kiváló nevelő írása ez, erre mutatnak azok a

meglátások, amelyek csak a lélekkel nevelőnek adatnak meg. Egyik legfőbb sajátsága művének az az egyre fokozódó érdekesség, amely lehetetlenné teszi olvasója számára, hogy megváljék tőle, míg végére nem ért. De nem fáradunk el, amíg vele megyünk, mert hamarosan ránk szítál derűjének aranypora, hogy azután újult erővel kövessük ironkat az érdekes diákhistóriák szövevényes rengetegében — a saját szívünkig. Mert lehetetlen olvasni ezt a könyvet anélkül, hogy ne éreznénk a mienkkel dobogni írójának, s diákhőseinek szívét. Könyve minden sora szívből szól szívünkhöz, s úgy érezzük, egy végtelen bölcs és melegszívű vezető fogja kezünk, aki tiszta és jó, aki együtt sir és kacag elbeszélése hőseivel, különösen a szenvedőkkel, a megbántottakkal, elesettekkel.

Külön értéke a műnek az a mély erkölcsi tisztaság, amely uralja minden sorát s az a fokozott érzékenység, amely meg tud maradni mindig a tiszta emberi érzések vonalán. Mátray műve nagy nyeresége ifjúsági irodalmunknak.

Jobb, szebb, méltóbb vizsgai jutalomkönyvet nem adhat ma magyar nevelő tanítványai kezébe! (V. L.)

(Megrendelhető szerzőnél: Szeged, Madách-u. 17. Kartonban 1.60, egész vászonkötésben 3.20, portómentesen.)

Szerkesztői üzenetek

Tisztelettel kérjük mindazon t. Előfizetőinket, akik előfizetési kötelezettségüket mindezideig nem teljesítették, — már csak az egyre fokozódó papírdrágulás miatt is — legyenek szívesek ebbeli kötelezettségüket mielőbb rendezni.

Értesítjük előfizetőinket, hogy az
IDŐSZERŰ NÉPMŰVELÉSI ELŐADÁS
 című nagy érdeklődéssel várt munka megjelent.

A Magyar-medence földrajza

(Tájegységekben)

című mű, amely egyedülálló a szakirodalomban, mivel nemcsak az egész Magyarország részletes és tájegységenként való ismertetését adja, hanem mert az egyes tájegységek leírásánál sorra veszi azok domborzati-, időjárási- (éghajlati), vízrajzi-, növény-, állat- és ásványvilágának, gazdasági életének (őstermelés, ipar, kereskedelem, forgalom, közlekedés), települési- (építkezési, néprajzi) viszonyait, lakosságát és közgazdasági jellegzetességeit is felöleli. Hasznos példákat ad az ismeretek alkalmazására s az egész feldolgozást a legújabb földrajz-tanítási módszeres eljárásban — térképvázlatok, rajzok, a legegyszerűbb grafikus ábrázolások, a tanulók öntevékenységének felhasználása, homokasztal stb. — mutatjuk be.

Ez a mű több mint vezérkönyv, mert nem köti meg a tanító kezét, hanem a példák és felhasználható alkalmazások egész sorát mutatja be, amelyből mindenki azt választhatja, amit egyéniségének, a tanulók értelmi fokának és a környezetnek legmegfelelőbbnek talál.

Ára előfizelőinknek 3.— pengő (portó 20 fillér), bolti ára 6.— pengő.

Minden előfizetőnk

az alant felsorolt könyveket mélyen leszállított árban kapja:	
BESZÉD- ÉS ÉRTELEMGYAKORLATI MINTATANÍTÁSOK	
tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás) 300 oldal	P 1.50
EGÉSZSÉGTANI MINTATANÍTÁSOK (50 mintatanítás)	P 1.10
MAGYAR MEDENCE	P 1.—
NÉPMŰVELŐDÉSI ELŐADÁSSOROZAT I., II., III. (170 előadásra.) 536 oldal. A három kötet csak	P 3.20
ELŐSZÖR IGAZSÁG, AZUTÁN BÉKE , 340 oldal	P 1.50
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE I. rész: Ósidőktől a mohácsi vészig	P 4.—
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE II. rész: Mohácsi véstől napjainkig. (A két kötet 800 oldal, térképekkel és grafikonokkal)	P 4.—

Elemi Iskolai Értesítő könyvecske

100 darabonként 12.— pengő.

100 darabon aluli rendelésnél a portót felszámítjuk.